

yeni ufuklar

Sabahattin Eyuboğlu
ESKİ - YENİ

Sabahattin Eyuboğlu
ROMAN VE SANAT

Sabahattin Eyuboğlu
YABANCI DİL VE KÜLTÜR
Vedat Günyol

«DOLANDIRICI DEĞİLİM»

Muzaffer Hacıhasanoğlu
SEVGİYİ ARARKEN

Mehmet Celâl E.
IŞIĞIMDA PAYI VAR

Afşar Timuçin

ÇAĞIMIZ OTOMOBİL ÇAĞI

Mehmet Başaran — Yılbaşı

Alec Mellor — İşkence

M. Doğan

BALIKÇI GÜNLÜĞÜ

C. Wright Mills

UMUT

Cengiz Gündoğdu

İNSAN MİNSAN HAKLARI

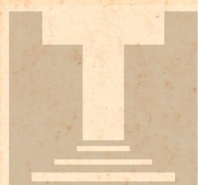
İsmet Z. Eyuboğlu

ANADOLU TÜRKÇESİ LIV

Oğuz Arıkanlı

OLAYLAR YORUM İSTEMEZ

TÜSTAV

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜNCE DERGİSİ

Kurucusu :
ORHAN BURİAN

ESKİ - YENİ

Sabahattin Eyuboğlu

Anlaşmazlıklarımızdan birçoğu da eskiyle yeniyi ayırt edemeyişimizden geliyor. Eski bir kılığa girmiş yeniyi, ya da yeni biçimlere bürünmüş eskiyi bir bakışta anlayıvermek ne mümkün. Hele bizimki gibi yeniden kurtulan eski bir uygarlıkta. Hangi alanda, hangi ölçüler karşısında doğru dürüst hizaya gelmişiz? Kaçımız bilim, sanat, tarih, memleket kavramları üzerinde çağdaşça anlaşılmışız? Genç üniversiteli var, dedem yaşındaki-lerin kafasında; dedem yaşında öğretmen de var yepyeni düşüncelerle sarhoş. Ölü değerleri yaşayan, yaşaya-

Sabahattin Eyuboğlu'nun aramızdan ayrılışı, 13 Ocak'ta bir yılı bulacak. Zaman ne kadar da çabuk geçiyor, dirileri ölülere, ölüleri dirilere katarak! Her an yüreğimizde, gönlümüzde ve kafamızda yaşamasına rağmen, Onu, bugün daha bir önüne geçilmez özlemle anmak istedik ve bunu kendi yazılarıyla yapmayı uygun bulduk. Ardarda okuyacağınız üç yazı, S. Eyuboğlu'nun yakında CEM yayınlarında çıkacak olan ve 1934 - 1972 dönemini kapsayan kitabında yer almaktadır.

bilecek olan değerlerden ayıklamakta geç kaldığımız içindir ki, hâlâ gözleri arkada kalanlarımız, geleceğe ayak direyenlerimiz oluyor. Gerçekten yenileşmek isteyenlerimizin yıllardır söylediklerini kim bilir daha ne kadar zaman tekrarlamamız gerekecek.

Eskiye açıkça bağlı olanlarımız bir tarafa, yenileşmeyi isteyenlerimiz arasında da anlaşma yok. Asıl üstünde durulması gereken de bu galiba. Batı'ya özenmekle başladığı için Batı'dan gelen eski bile bize yeni görünebiliyor: Opera, silindir şapka, mistik düşünce, isim günü, *Tıkkısı* resim, melekli heykel, liberalizm, «Mon cher» gibi. Bunların eskiliğini görmek de, görmemek de yine kolay. Ama bir şair çıkıp da yeni dil, yeni biçim ve yeni bir konuyla eski şiir anlayışımızı sürdürdü mü, iş büsbütün zorlaşıyor.

Eski sazda yeni söz, kabul; ama, yeni sazda eski söz olacak şey değil. Yolu tıkayan, yeni ölçülerin yerleşmesini geciktiren böylesi işlerdir. Sinemada gazel, radyoda içki alaturkası, gazetede ortaçağ kafası, apartmanda konak eşyası, bilim dilinde fizik ötesi, layık okulda inşallah, uçakta tesbih, romanda masal, makinede Acem halısı, beton armade Doğu süslemesi gibi.

Eskiyle yeni elbette iç içe yaşayacak, ama beslenmesi, gelişmesi gereken eski değil, yenidir. Ustalık geçmişi bugüne mal etmekte, tehlike de bugünün olanaklarıyla geçmişi yaşamakta. Öyleyse karşımıza, yeni diye çıkan her şeyin arkasındaki düşüncüyü bilmemiz şart. Nasıl bilmeli diyeceksiniz, işte benim de size danışmak istediğim bu. Herkes uğraştığı, ilgilendiği işte eskiyle yeninin sınırlarını kaba taslak da olsa çizmeye çalışsa, yenileşmeye bugün başlıyormuşuz gibi davransa ortak ölçülere daha kolay varabilir miyiz dersiniz? Örneğin, ben şiirden başlasam ve desem ki:

Türk şiirinde eski, Divan şiiridir. Biliyoruz. Ama bu şiirin eskiyen yanı yalnız biçimi, vezni ve dili değil, bağlı olduğu şiir ve dünya görüşüdür. Bu görüş ise, yeni kılıklara girerek bugünün şiirinde yaşayabiliyor, yaşıyor da. Genç şair gazel biçimini kullandığı zaman değil, gazeldeki şiir anlayışını bilmeyerek sürdürdüğü zaman eskidir. Yeni dil, yeni biçim, hattâ yeni konu şiirin gerçekten yeni olmasını sağlamaz. Asıl iş kafada, anlayışta. Peki, gazeldeki şiir anlayışı nedir öyleyse? Gazelde şair bir düşünceyi değil, bir kalıbı işler. Şairler arasında ortak bir şiir deyişini alır ve değiştire değiştire söyler. Bu arada gazele hayatından ve kendi düşüncesinden bir şeyler karışırsa karışır; bunlardan şair kendini sorumlu bilmediği gibi, kimse de onu sorumlu bilmez: Söz öyle getirmiştir. Sonra: *Aldanma ki şair sözü elbette ki yalandır.* Gazelde beyitler birbirine, düşüncenin gelişmesi gereği ile değil, uyakın değişmesi gereği eklenir. Bu yüzden gazel, bir noktadan kalkıp bir başka noktaya varmaz, her beyit kendi içine kapanarak biter. İşte, yalnız eski şiirimizin değil, eski sanatımızın başlıca özelliği budur. Yüzyıllarca birkaç düşünce ve birkaç motif üzerinde değiştirmeler yapmışız, binlerce ağızdan aynı türküyü söylemişiz. Bu değiştirmelerde eşsiz güzelliklere varmış, tek sesli ve yine değiştirmeli müziğimiz, insansız, doğasız ve yine değiştirmeli nakışlarımızla Doğu sanatının bütün olanaklarını yoklamışız. Ama sorun o değil. Bu sanat bağlı olduğu yaşayış ve düşünüş düzeyiyle birlikte göçmüş. Eski düzenimiz geliştirmeye ihtiyaç duymadığı için, değiştirmede kalmış. Yeni dediğimiz şiir Batı kültürüne yönelmemizden sonra değiştirme yolundan çıkıp geliştirme yoluna girmekle başlıyor. Rönesans'tan sonraki Batı şiirinin başlıca özelliği geliştirmeye dayanmasıdır. Gazelin tersine Batı şiirinde, en

kötüsünde bile, belli bir insanın, açık veya kapalı bir söyleyişle, ama, hep bir amaçla birbirine eklenen ve bir sonuca doğru ilerleyen düşünceleri vardır. Şiirin başı, sonu, organik denebilecek, yani her parçası ayrı işe yaranan bir bütünlüğü vardır. Şair yalnız şiire değil, içindeki düşüncelere de imzasını atar, çünkü kendi hayatı ve düşüncesi zaten şiirine bağlıdır.

Demek ki, şiirde yeniliğin koşullarından biri geliştirici olmaktır. Ama, bununla yalnız Batılı şiir anlayışına girmiş olur. Bu anlayışın içinde de yenileşmeler var elbet. Şairlerimiz arasında bunlara kadar varanlar çıktı. Resimde, hikâyede de olduğu gibi. Ama temelde yenileşmeden en son şiir akımlarını benimsediğimiz çok oluyor. Bu konuştuğumuz yönden yeni şairleri bir gözden geçirin, görürsünüz. En iyileri arasında bile Divan şiiri anlayışından sıyrılmamış olanlar var.

Böylesi şiir güzel de olsa şiir değil.

Şükran Kurdakul

KURTULUŞTAN SONRA

(Hikâyeler)

Ataç Kitabevi, 1973

10 TL.

ROMAN VE SANAT

XIX. yüzyılın en büyük yanılgısı, romanı bir sanat eseri yapmak, daha doğrusu, romanda bir sanat eseri görmek olmuştur.

J. Bainville

Bir zamanlar 'şiiir öldü' demişlerdi. Meğer şiiirin özü değil, bedeniymiş; meğer gözlerimizi göğ'e kaldırmaya vakit buldukça şiiir ölmezmiş... Şimdi de 'roman öldü' diyorlar.

Romanın ölmesi, ruhlardaki roman ihtiyacının ölmesi demektir. Ruhlardaki roman ihtiyacı ise bugün insan gözlerinde aklıktan daha fazla parlamaktadır. Biz roman istemiyormuşuz artık! Biz, roman kahramanları; biz, gemilerin ardından baka kalanlar; biz, olduğumuz yerden başka her yerde yaşayanlar... Gerçeğe bağlananların romana, yani ikinci bir gerçeğe ihtiyaçları yokmuş. Peki ama, insan, içinde bulunduğu gerçeğe hiç bir zaman bağlanmadı ki, bugün de bağlansın. XX. yüzyıl ayaklarımızla beraber gözlerimizi de yere mıhlamadı ki. Yıldızlara bakabiliyoruz yine: hattâ bazen bütün gece.

Roman öle dursun, biz yine sinemalarımızı şehrin en ışıklı yerine kurmakta, gazetelerimizin boğazını tefrikalarla doyurmakta, inandığımız gerçekten bir gün olsun kaçıp kurtulmak için ay başını dört gözle beklemekteyiz.

0

Ortada ölüm değil, tersine hayat fazlalığını gösteren bir anarşi var. Bu anarşi dün değil, daha evvelki gün değil, tâ romanın edebî türler arasına karıştığı gün baş-

lamıştı. Edebiyat roman için çıkmaz bir yolmuş meğer. Sorun burada ve kabahat hep Rousseau'da. O değil miydi *Nouvelle Héloïse*'in önsözünde romanı resmen sanat eseri ilân eden? Ondan önce roman 'kaba bir eğlence' sayılıyor ve büyük klasikler bu gerçek kokan türün semtine bile uğramıyorlardı. Roman edebiyatı taşımak hakkını kazanınca XIX. yüzyıl ona yalnız aşklarını değil, felsefî, toplumsal, bilimsel ve teknik bütün sermayesini doldurdu. Naturalizm gibi yalnız roman üzerine kurulan edebî okullar, Flaubert gibi yalnız roman yazan büyük edebiyatçılar türedi. Şair, ressam, bilgin, herkes çalakalem roman yazdı durdu. Edebiyat tarihini bile romana koyanlar oldu. Bütün edebî türler birer birer romana döküldüler ve roman, sınırları içinde binbir çeşit ögeyi yaşatan büyük bir imparatorluğa döndü. Bugün artık neye roman ve kime romancı diyeceğimizi bilmez olduk.

o

Romanı sanat eseri yapan görüşün, edebiyata *güzel yazılmış* birçok kitaplar kazandırdığı su götürmez. Anatole France'ın eserleri örneğin. Ama bugünkü anarşi karşısında gerçek romanın edebî sanata ihtiyacı olup olmadığını düşünmek gerekiyor.

Şurası su götürmez ki, büyük romancılarda, bir Balzac'ta, bir Dostoyevski'de sanat ve edebî güzellik kaygısı yoktur. Bu adamları okurken 'Ne güzel!', 'Ne sanat!', demezsiniz. Balzac üslûp güzelliğini romanlarını yazdıktan sonra düşünürmüş; Standhal planı romandan sonra yaparmış. Büyük romanlar, içlerine hiç bir düzenin girmediği bir kaos gibidirler. Dostoyevski'nin *Budala*'sı hayat kadar karışık, bulanık ve dağınıktır: Mimari ile ilgisi yoktur.

Öte yandan, edebî güzelliği amaç edinen romancılar eserlerine büyük romanlardaki hayat afişini koya-mamışlar, okuyucuyu sihirlemiş ama, sürükleyememişlerdir.

Sanatçı, hayatı kendi süzgecinden geçiren, olayların özünü çıkaran, gerçeği güzelleştiren adamdır; romancı kendini hayata veren, olayların değişikliğine dokunmayan, gerçeği yeniden yaratan adamdır. Sanatçı konuşturduğu insanları kendi kalıbına sokar; romancı konuşturduğu insanların kalıbına girer. Sanatçı kişiliğe varır; romancı kişilere. Balzac'ın ve Dostoyevski'nin romanlarında bileşim ve yoğunluğa kavuşturulmuş hayatlar, tipler değil, türlü türlü insanlar vardır, etten ve kemikten insanlar... Goriot Baba bile bir tip sayılmaz.

Sanatçının amacı güzellik, romancının amacı romandır. Gerçi her ikisi de 'ikinci bir gerçek' yaratırlar; ama sanatçının yarattığı gerçeği beğenir ve benimsersiniz, romancının yarattığı gerçeğe inanır ve ardından sürüklenirsiniz.

Balzac yarattığı, daha doğrusu yaşattığı insanlara kendisi bile inanıyordu. Hastalığının arttığı zamanlarda romanlarındaki bir doktoru ister dururmuş; 'Beni yalnız o kurtarabilir' dermiş. Bir gün de arkadaşları Balzac'a oyun oynamak için ansızın odasına girerek romanlarındaki bir kontesin kendisini görmeye geldiğini söylemişler. Balzac hemen yerinden kalkmış, üstünü başını düzeltmiş ve çok ciddi bir tavırla 'Buyursun' demiş.

Roman beğenilen değil, yaşanan ve yaşanılan bir gerçektir. Diyeceksiniz ki bana: 'Madem ki, roman hayatı tekrarlamaktan başka bir şey yapmıyor, romancıya ne gerek var? Bir köşe başına gidip seyrederim.' Ama, siz geleni geçeni seyretmesini bilemezsiniz ki... Siz kendi içinizden çıkıp hayal gücünüzü gelen geçenin adımla-

rına bağlayamazsınız ki... Dikkatinizin esir olması için garip yaratıklar görmemiz gerekir.

Dostoyevski yolda bir işçi görüyor. Yanında bir çocuk var. İkisinin de yüzleri asık. Elbiseleri bakımsız. Konuşmuyorlar... Bu kadarı yeter; roman başlıyor: Bu çocuğun annesi geçenlerde öldü. Babası bir basımevinde çalışıyor. Bir tavan arasında oturuyorlar. Bugün pazar. İşçi, çocuğu hısımlarından birine götürüyor. İhtiyar teyzesine... Bu teyze mutlaka bir küçük subay ile evlidir. Şakacı bir adam. Kışlanın alt katında bir odaları var. Baba oğul içeri girdikleri zaman karı koca bir şeylere gülüyorlardı. Susuyorlar... Biraz sonra teyze semaveri getiriyor... Ve Dostoyevski kendini bu hayatın akışına bırakıyor. Sanat kim bilir nerede kaldı.

Romancı, kendini hayatın akışına bırakan adam ve roman bu akışın kendisidir. Hayatta olmayan edebiyatın romanda işi ne? Bırakın romancıyı alabildiğine gitsin... Üslûp ayaklarına dolaşiyor.

TÜSTAV

İsmet Zeki Eyuboğlu

TANRI YARATAN TOPRAK
Anadolu

Sinan Yayınevi

20 TL.

YABANCI DİL VE KÜLTÜR

Sabahattin Eyuboğlu

Yabancı dil bilgisi ile kültür arasındaki ilişki, sanıldığından çok daha karışık bir sorundur. Gerçi herkes kültüre ulaşabilmek için ana dilinden başka bir dil öğrenmenin zorunlu olduğunu tartışmadan kabul etmekte ve halk arasında bir ikinci dil bilmeyenlere kolay kolay aydın denmemektedir. Ama bu zorunluluk serbestçe anlaşılmış olmaktan çok, kendini evrensel bir moda gibi zorla kabul ettirmiş gibidir. O kadar ki, yabancı dilin kültür bakımından gereklilik ve kapsamı üzerinde düşünmeye vakit bulamamış gibiyiz. Genellikle yabancı dil, bize zengin kütüphanelerin kapısını açan anahtar, bilginlerimizi çoğaltmak, ihtisasımızı genişletmek için başvurulmuş bir araç, bir kültür tercümanı sayılır. Yabancı dilleri matematik ve fizik bilimleri gibi kültürel değerler için değil, onlar kanalıyla edineceğimiz bilgileri gözeterek öğrenir ve öğretiriz. Bu bakımdan çok yanlış olarak yabancı dil bilgisini bize verdiği okumak, dinlemek veya konuşmak imkânı ölçüsünde değerlendiririz. Eğer yabancı dil bir bilgi aracından başka bir şey olmasaydı, derhal okullarımızdan Fransızca, İngilizce ve Almanca öğrenimini kaldırmak gerekirdi. Çünkü, liselerimizden çıkanlar arasında kitap okuyacak kadar yabancı dil bilenler o kadar azdır ki, sarfedilen çaba ve karşılığında alınan sonuç bu bakımdan hiç gibidir. Yalnız bizde değil, hemen bütün Avrupa memleketlerinde durum aşağı yukarı aynıdır. On yıl Latince okuduktan sonra herhangi bir Latince metni zahmetsizce okuyabilen Fransız öğrenciler parmakla gösterilecek kadar azdır. En yeni usullerle dil öğreten İngiliz okulla-

rından çıkan öğrenciler Fransızca bir kitabı zahmetsizce okuyabilmek şöyle dursun, kendi diline girmiş olan Fransızca kelimeleri bile yadırgamaktadırlar. Hattâ bir zamanlar Fransa'da yabancı dil öğrenimi aleyhine şiddetli bir propaganda bile başlamıştı. Bu harekete katılan Gustave Le Bon, «Okullarımızda cinayet işleniyor... Hiç bir sonuç alınmadan senelerce genç dimağları yabancı kelimelerle dolduruyorlar... Yabancı dillere sarfedilen vakitler içinde onlara neler öğretilibilirdi...» diye bağırıyordu. Maarif Nazırı da liselerden çıkan öğrenciler arasında yabancı dil bilenlerin sayılacak kadar az olduğunu itiraf etmişti. Ama ismini unuttuğum bu nazır, Millet Meclisi'ne verdiği bir açıklamada şöyle diyor: «Okullarımızda Latince, İngilizce ve Almanca bir kitabı okuyabilecek kadar dil öğrenerek çıkan öğrenci sayısı o kadar azdır ki, eğer yabancı dil öğreniminden başka türlü faydalar beklemeseydik, bu öğrenimin bir cinayet işlemekte olduğunu kabul etmemiz gerekirdi.» «Bu başka türlü faydalar»dan Maarif Nazırı neyi kastediyordu?.. Kitap okuyamayan, konuşamayan, dilediğini anlayamayan öğrenciler yabancı dil öğreniminden ne şekilde faydalanmış olabilirlerdi? Dil bilgisi okumaktan, bilmediğini öğrenmekten, görüş alanını genişletmekten, gerektiği zaman söz veya yazı ile derdini anlatmaktan başka ne işe yarayabilir? İşte sorunun en az kurcalanmış olmakla beraber, bence en önemli yanı burasıdır.

Gerçi, yabancı dilin bir araç, bir anahtar olmaktan başka ve daha önemli bir rolü vardır; yabancı dil her şeyden önce bir zihin eğitimidir. Şöyle ki:

Yabancı dil ister istemez ana dilden çok farklı ve alışkanlıktan çok bir zihin çabası gerektiren bir yetidir. Ana dilimizi kullanmak, yürümek veya yemek kadar tabîi olduğu halde, yabancı dil bilincin ve aklın sürekli

müdahalesine muhtaçtır. Yabancı dili düşünerek konuşuruz. Düşünerek konuşmaksa zihnin gelişmesinde başlı başına bir aşama sayılabilir. Yalnız ana dilini konuşan az çok kelâmın esiridir. Çünkü o, düşünceler, kelimeler arasındaki ilişkiyi kontrol etmek ihtiyacını duymamıştır. Ana dili bilinçten çok, bilinçaltının malıdır. Onu konuşurken kendimizi dinlemeyiz ve sözün akışına kapılır gideriz. İkinci dil zihnin sürekli denetimi altındadır. Ancak ikinci bir dile başladıktan sonra kelâmın nisbiliğini sezmeye, ifadenin amaca uygunluğundan şüphe etmeye başlarız. Yabancı dil bize doğru konuşmak kaygısını getirir. Konuşurken kendimizi dinlemeyi, kelimelerimizin aczini, cümlelerimizin sakatlığını, kelâmın topalladığını görmeyi yabancı dil öğretir. Dilin estetiğine varmak, dile bir sanat eserine bakar gibi bakabilmek ancak yabancı dil eğitiminden sonra kabildir. Bu bakımdan, olgun bir ana dili çoğu zaman yabancı dil bilgisi ile atbaşı beraber gider. Yabancı bir dil öğrenmeden ana dilinin inceliklerine hakim olmuş hiç bir edip yok gibidir. Dikkat edilirse, edebiyat tarihinin en parlak devirleri, yabancı bir dili en iyi öğrenmiş devirlerdir. Bütün Avrupa milletleri ana dillerinin bilincine Latinceyi iyice öğrendikten sonra varmışlardır. Her rönesans'ın yabancı bir dili vardır. Büyük düşünce adamları arasında yabancı dil aşamasından geçmemiş olan yoktur.

İkinci bir dil öğrenmek yeni bir düşünce sistemine, yeni bir kavramlar âlemine girmektir. Onu öğrenmekle kafamıza bir sözlük ya da bir tercüman değil, yeni bir disiplin koymuş oluyoruz. Nasıl, bir ağaca yapılan aşısı onun bütün hücrelerine işler ve uzviyetini ikinci bir uzviyetle zenginleştirir ve meyvasına yeni bir renk ve lezzet verirse, ikinci dil de dimağımızı tıpkı onun gibi yeni bir özsu ile doldurur, hayal gücümüze, düşüncemi-

ze, tahlil ve terkiplerde yeni bir yön verir; bilincimizi yeni bir ışıkla aydınlatır. Şüphesiz bu aşı bazen olumsuz sonuçlar da verebilir. Kendilerini tamamen ikinci dile bırakarak kişiliklerini kaybeden bünyeler de vardır. O zaman ikinci dil, ana dilini zenginleştirecek yerde, onun yerini tutmuş olur. Bu olumsuz sonucun nedenini çoğu zaman öğretme usullerinde aramak gerekir. Yabancı dil öğrenimi hiç bir zaman ana dille teması kaybetmemelidir ve daima ikinci dil olarak kalmalıdır. Bu bakımdan, çocukları erkenden ana dillerinden ayırmak çok tehlikeli olabilir. Düşünmeye yabancı bir dilde başlamış olan çocuk gayet tuhaf bir yaratık olabilir: ne tam anlamıyla kendisi, ne de tam anlamıyla başkası!..

Memleketimizde bu akibete uğramış olanlar ne yazık ki, pek çoktur. Türk çocuğunun dimağı düşünmeye Türk dilinde açılmalıdır. Yoksa, yabancı dil fayda değil, zarar verir. Zihnin eğitimi dediğim şey ancak yabancı dilin ikinci bir dil olarak kalması ile mümkündür. Ana dilinin zararına olarak öğrenilmiş yabancı dilden daha gülünç hiç bir şey düşünemiyorum. Az çok sağlam bir ana dili kültürü olmadıkça yabancı dilden alınacak meyve adsız, tatsız, renksiz, ağza konmaz bir şey olacaktır. Kendi rengi olmayan başka birisinin rengi ile zenginleşemez.

Diyeceksiniz ki, bütün bunlar yabancı dil öğreniminin tek amacı olamaz. Fransızca'yı ya da İngilizce'yı sırf zihnin eğitimi olarak öğrenmek, özellikle bizim gibi kütüphanesi fakir bir millet için fazla bir lüks olur. Dil öğrenen kimse daha olumlu, daha elle tutulur sonuçlara varmak ister. Nitekim «metod direkt» adı altında türeyen yeni dil öğretme usullerinin pratik olmaktan başka amaçları yoktur. Bu usullerin bütün kaygıları yabancı dilde derdini anlatan, bir yabancıya saati, vapur tarife-

sini, Paris'in nüfusunu sorabilen, ihtisasına ait kitapları okuyabilen, güzel bir sipariş mektubu yazabilen, sorulan şeylere belli formüllerle ve güzel bir telâffuzla cevap verebilen talebeler yetiştirmektedir. Çok yazık ki, kültürle ilişkisi olmayan bu usuller okullarımıza kadar girmiştir. Şüphesiz, yabancı dilden pratik faydalar beklemek hakkımızdır; fakat dilin eğitsel değerini, anlamak ve öğretme usullerini ona göre düzenlemek bu faydaları ayrıca elde etmemize engel olmaz. Zaten zihin eğitimi düşünmeyen pratik usuller kendi sınırlı amaçlarını da ulaşmakta değildiler.

Pratik usullerin en çoğunu icad etmiş olan İngilizler bu usullerini okullarına sokmamışlardır ve ben yabancı dilin bir zihin eğitimi olarak nasıl kullanılacağını bir rapor dolayısıyla dolaştığım İngiliz Secondary School'lerinde gördüm. Bir İngiliz öğretmen sınıfta tahaya karmakarışık birçok Fransızca kelime yazıyor. Bu kelimelerin anlamını söylüyor ve sonra öğrencilerden bu kelimeleri akla yakın bir şekilde sıralayıp bir anlama varmalarını istiyordu. Dersten sonra kendisinden bu garip usul üstüne açıklama istediğim zaman, bana bu usulün çok faydaları olduğunu ve öğrencilerdeki terkip yetisini artırdığını söyledi ve şunu ekledi: «Yabancı bir dilde doğru bir cümle yazmaya uğraşmak zekâyı bir cebir problemi çözecek kadar işlettir.»

Başka bir öğretmen, öğrencilere İngilizce ve Fransızca kelimeleri karşılaştırtıyor ve her iki dilde aynı şeyi ifade eden kelimelerin birbirlerinden ne bakımdan ayrıldıklarını, kapsamı itibarıyla hangisinin daha zengin olduğunu soruyordu. Yavaş yavaş kelimelerden cümlelere geçiyor ve dersin sonunda Fransızca'yı İngilizceden ayıran esas farklardan birine varılıyordu. Bu usulün amacı açıktı: öğrencilerini ana dillerinin bilincine var-

dırmak. İngiliz okullarında beni en çok hayrete düşüren şeylerden birisi de, yabancı dil öğretmenlerinin öğrettikleri dili hiç iyi konuşmamaları olmuştu. Bunu evvelâ İngilizlerin yabancı dil öğrenimine önem vermediklerine verdim. Ama sonradan anladım ki, İngilizler yabancı dil öğreniminden iyi konuşmaktan daha önemli şeyler bekliyorlardı. Aynı düşünce ile İngilizler en serbest okullarda bile yabancı öğretmen kullanmamayı bir prensip olarak kabul etmiştir.

Bununla beraber, İngilizler direkt usulü büsbütün ihmal etmemişler ve onu asıl amaçlarına zarar vermeyecek bir şekle sokmayı bilmişlerdir. Her şeyden önce kültür gözetken bir yabancı dil öğreniminin direkt usulden alacağı ana düşünce şudur: yabancı dil parça parça, kelime kelime değil, bir kül olarak öğrenilir; çünkü, dil bir kelime yığını değil, yaşayan bir yapı, bir organizmadır. Geçen yüzyıllarda bu gerçek henüz bilinmiyordu. Çünkü, öğrenilen diller çoğu zaman ölü dillerdi ve yalnız gramer ve kelime bilmek geleneği tatmin ediyordu. Bugünkü yabancı dil öğrenimi öğrenciyi iyi kötü konuşturmak ve öğrenciyi yabancı dilin yaşayışı içine sokmak zorundadır. Ama bütün sorun bunu aşırılığa götürmemekte ve asıl amaçtan uzaklaşmamaktadır. Şüphesiz ki, bizim okullarımızda direkt usule daha geniş bir yer vermek zorundayız. Çünkü, bizim yabancı dile olan ihtiyacımız daha maddî, daha hayatîdir. Bununla beraber, Rum vatandaşlarımızın konuştuğu kaldırım Fransızcası hiç bir zaman yabancı dil öğreniminin amacı olmamalıdır. Okullarımıza tercümanlık Fransızcası değil, kültür Fransızcası koymak lâzımdır.

Kim söylüyor bu sözü, herhangi bir ülkede, şöyle böyle bir dolandırıcılıkla suçlanan, sıradan bir yurttaş mı? Ali, Veli, Pierre, Jean, Jim, George, Vladimir mi? Bir mahkeme önünde, savcının suçlamalarına karşılık olarak, kendini savunma yolunda, yargıclara seslenen herhangi bir kimse mi? Hayır. Topu tüfeği, tekniği meknığıyle, dünyanın en güçlü devletlerinden birinin, Birleşik Amerika'nın koskoca cumhurbaşkanı. Nerede söylüyor bu sözü? Televizyonda, iki yüz milyon yurttaş ve bilmem kaç milyar dünyalı önünde, yani mahkemelerin mahkemesi önünde. Üstelik, - gazetelerin yazdığına göre - elleri titreye titreye, ikide bir yüzünde, dudağının üstünde, alnında biriken terleri (ecel terlerini) sile sile.

Dünya dünya olalı ilk kez raslanıyor böylesi bir olaya, güçlüünün güçlüsü bir devletin kaderini elinde tutma durumunda olan bir kimsenin, ulusu adına yaptığı işlerin hesabını, yalnız kendi yurttaşları önünde değil, bütün dünya önünde, o tekniğin zamanı, mesafeyi yutarak küçülttüğü, bir kader birliğinde bütünleştirdiği dünya önünde, adına televizyon denen o harika araç kanalıyla, vermek zorunda kalan, vermese, kendi kişiliği, onuru ile birlikte ulusunun onurunu da sıfıra indirecek olan bir devlet adamının savunmasına.

Diktatörce davranışlarıyla imparatorluğun esenliğini tehlikeye sokan bir Sezar'ın Roma Senatosu önündeki, o birkaç yüz kişilik kapalı topluluk önündeki savunmasını düşünün; bir de, atom çağının eşliğinde, fezalara açılan bir uygarlığın öncülüğünü yapmaya çalışan bir ülke önderinin dünya kamuoyu önündeki savunma ça-

basını. İnsanlık tarihi açısından ne büyük bir aşama, değil mi?

«Dolandırıcı değilim» sözü, ya da savunması, bir devlet başkanının ağızında ne anlam taşıyabilir? Dolandırmak, sözlüklere bakılırsa, birini aldatarak parasını veya malını elinden almak anlamını içeriyor. Bir devlet başkanı düşünebiliyor musunuz ki, aldığı maaş ve yasal ödenekler dışında, haksız yollardan cebine, kasasına para indirebilsin. Olmaz, olamaz böyle bir şey. Yasalar, kamu denetimleri kadar, başkanlık onuru da engeldir, engel olması gerekir buna. Ne denli para canlısı, ne denli açgözlü olursa olsun, hiç bir devlet başkanı düşünemeyiz, daha doğrusu düşünememiz gerekir ki, şeytana uyup, kişisel çıkarlar peşine düşebilsin, açıktan açığa, kitabına uydurmadan.

Krallar, padişahlar için böylesi bir dolandırıcılık kimsenin aklına bile gelmez, gelemezdi de. Çünkü, kralar, padişahlar, yani zorbalı, ulusların babalarıydılar sözüm ona. Uyruklarının canları, malları onların buyruğundaydı. Devlet hazinesi, babadan, dededen kalma bir hak uzantısıyla onların özel hazinesiydi.

Ama, cumhuriyet ve demokrasilerde, yani halk yönetimlerinde, devlet hazinesi, kamunun öz malı sayılmaktadır. Devlet başkanları, bu hazineden, ancak yasaların saptadığı kadariyle, gördükleri hizmetlerin karşılığını alabilirler. O kadar. Bu bakımdan, bir devlet ya da hükümet başkanının *dolandırıcılığı* sorununu apayrı bir planda, politik planda ele almak gerekiyor.

Yakın geçmişimizi, DP iktidarını alalım isterseniz. O dönemde yurdun kaderi, süt tozları, dondurulmuş etlerden topa tüfeğe, uçaktan hurda savaş gemilerine kadar uzanan, yollara, barajlara harcanan (ama çarçur edilerek), hesaplı kitaplı, bir verip on alan, almayı iyi-

den iyiye gözeten Amerikan yardımlarından, sağa sola, hınk deycilere kaptırılan dünyalıklardan kendisine metelik bile ayırmamış, ayırmamaya dikkat etmiş bir devlet adamıyla partililerinin elindeydi. Ne var ki, CHP iktidarı günlerinde, muhalefet kürsüsünden, tarım üreticilerini vergilendirmeye yanaşmayanlara karşı seslerini yükselten DP'liler, kendi iktidarlara sırasında, pamuk üreticilerinin vergiden bağışıklı tutulması yolunda, başarıyla sonuçlanan büyük çabalar harcadılar. Neden? Sesleri yüksek çıkanlardan bazıları pamuk üreticisiydiler de ondan. Hem de büyük çiftliklerde. Bu, politik anlamda bir dolandırıcılık değildi. Olsa olsa, bir bölüm üreticiyi kayırma kaygısıyla, ulus istemini yanıltmak olabildi ki, bizim konumuz bu değil.

Öyleyse, politik anlamda dolandırıcılık ne olabilir? Hele seçimle iktidara gelen devlet adamlarının, ulusun temsilcilerine danışmadan, diyelim güçlü bir devletle, gizliden gizliye ikili anlaşmalara -yurdu çıkarlarına ters düşen anlaşmalara- girmesi, girebilmesi: Örneğin, yukarıda sözü geçen dönemde, Amerikalıların yurdu-muzda üslenmelerine, barış gönüllüleri adı altında binlerce gizli istihbarat ajanının illerimize, köylerimize, yani *harimimize* kadar sokulmalarına izin verilmesi.

Dolandırıcılık, bir anlamda, halkının istemini, daha doğrusu özlemlerini hesaba katmayarak, temsilcilerine danışmadan -kafasızlıktan doğan iyi niyetle de olsa, ki bizde öyle olmuştur - yurdu birtakım gereksiz bağımlılıklara sürüklenme yolunda kendi başına karar almak olmu yor mu?

«Ben dolandırıcı değilim» diye, televizyonlarda kendini savunan ABD Başkanı, kendinin başlatmadığı, ama haksızlığı dünyaca kabul edilen Vietnam savaşını sürdürmek, ayrıca yeniden iktidar koltuğuna oturabilmek

için, rakip parti merkezine (Watergate) ses alma araçları yerleştirterek, devlet makinesini kendi çıkarı doğrultusunda işletmekle, kendi ulusunu aldatmış olmadı mı?

Oysa, Bay Nixon, bütün bu savaş yıkımını, Watergate skandalını bir yana iterek - ki, olaylar bu konuda ona yardımcı olmuştur - kendini bir başka yönden, para pul yönünden savunma çabasına giriyor.

Bir devlet başkanının, ne yönden olursa olsun, hesap vermek zorunda kalması, televizyonlarda yurttaşlarına seslenmesi güzel bir şey aslında. Adına lâıyk olsun olmasın, bugün dünyada uygulanan demokrasilerin yabana atılmaz, totaliter rejimlerde eşine pek raslanmayan bir erdemdir bu. Ne denli sömürücü de olsa, Amerika'da bugün demokrasi iyi kötü, ağır aksak, yine de işliyor, bir avuç uyanık, namuslu, dürüst, sağduyulu yurttaş sayesinde. Zenci sorununun zoruyla uyanan, hanyayı konyayı anlayan, azınlıkta da olsa, yargıcı, memuru, aydını, gazetecisi, öğretmeniyile bir avuç Amerikan insanı, sermaye sınıfının elinde oyuncak olan, olmaktan kurtulamayan yöneticilerini sorguya çekebiliyor. Büyük Amerikan romancısı Sinclair Lewis, ölüm döşeğinde aşağı yukarı şunları söylemişti: «Amerika geniş bir ülkedir. Yurdumuzun kaderinde rol oynayan büyük sayıdaki kötüler yanında, Amerika'yı Amerika yapan, ona onur veren, onu ayakta tutan birçok insan var. Amerika'dan umudumuzu kesmeyelim.»

Aslında hangi ulustan umut kesilebilir, çirkin politikacıların ve büyük sermaye sınıfının ipliğini pazara çıkaracak; hapislere, işkencelere rağmen, çıkarmakta direnen, direnebilen insanları yaşadıkça, yaşayabildikçe?

Türk toplumu, Türk demokrasisi henüz bu aşamaya ulaşamadı, ne yazık ki. 12 Mart'ın başlıca sorumlu-

ları, bugün hesap vermek şöyle dursun, hesap sorma durumundalar. Talihin garip bir cilvesiyle, sus pus ol-
ması gereken, nurlu ufuklar vaatleriyle ulusu aldatan, onu yiyecekten, ışıktan yoksun bırakan kimselerin, hal-
kın bilinçsizliğinden yararlanarak, kendi yolsuzluklarını, kusurlarını bir erdem örneği olarak göstermeleri, gösterebilmeleri çok hazindir.

Halkımızın, ezilen, ama kimler tarafından ezildiğini sezinlemeye başlayan halkımızın, kısa zamanda uyanıp, politika alanında doğruyu eğriden, namusluyu namus-
suzdan ayırdedebilecek duruma gelince - ki yakında ge-
lecektir (son seçimler bunu gösteriyor) - dolandırıcıla-
rın takkelerini kafalarından düşürecek ve o dazlak ka-
falarını bütün çirkinliğiyle meydana çıkaracaktır.

Türkiye de büyük bir ülkedir, o bir sürü çirkin po-
litikacıya, «yezidi pek çok olan sofulara» inat, sayıları
gittikçe artan, sosyal adaletten, ileriden yana insanlar
sayesinde ayakta duran, durabilen, duracak olan bir ül-
ke. Dolandırıcıların defterini günün birinde dürececek, he-
sap sora sora hakkını hukukunu arayacak kadar yürek-
li, bilinçli, yiğit insanlar yetiştiren, yetiştirecek ve yetiş-
tirmekte olan Türkiye'mize merhaba!

o

BİZE GELEN ESERLER

- o *İspanya'da İçsavaş ve Faşizm*: Pietro Nenni. Çeviren:
Orhan Suda. Suda Yayınları, İstanbul 1973, 20 TL.
- o *Kaybolan Dünya* (Roman): Mehmet Selâhattin. İnkı-
lâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1973, 15 TL.

SEVGİYİ ARARKEN

Muzaffer Hacıhasanoğlu

Beşikten mezara kadar arar dururuz sevgiyi. İlk sarıldığımız ana memesidir, son dayanağımız evlât eli, evlât sırtıdır. En yakınlarımızdır bunlar; kanımızdandırlar, canımızdandırlar. Başkaları yok mu? Çevremiz yok mu? En yakından uzaklara doğru gidelim. Anaların hakkı ödenmez kuşkusuz. Ne demiş eskiler, «Ana gibi yâr, Bağdat gibi diyar bulunmaz.» Analarımız sevgi duygusunun oluşmasında etkilemişlerdir bizi. Özbenliğimizin ortaya çıkmasında onların davranışları belki de babalarımızinkinden daha önemli yer alır. Neden ki, çocukluğumuzda günlerimizin büyük bir bölümü analarımızın yanında geçer. Ayrıca baba bir korkutucu kavram olarak kullanılır çoğu analarca: «Akşam baban gelirse bilirim ben diyeceğimi...» der ya da demez; baba söylenilene önem verir ya da vermez; önemli olan çocukta baba korkusu yaratmaktır. Böylece ana çocuğu kendine yaklaştırmayı mı düşünür? O çağlarda ana ya da babanın olumsuz davranışları, düşünceleri kaçmaz çocukların gözünden; yer eder bilinçaltına. «Her şeyimiz tamam, orta halli geçinip gidiyoruz. 'Fakir-fukaraya yazık.' Söz yineleniyor; gerçekte annemin dudakları oynamadı bile. 'Fakir-fukaraya yazık.' Benim eskilerimi saklar annem, o fakir-fukaraya verir, başımızın gözümüzün sadakası. İyileriyle, kullanılır olanlarıyla çanak-çömlek alır. Başımızın gözümüzün sadakası değil. Annemden tiksинmeye başladığımı hissedince, pencereden kaçıyorum.»¹ Yalanı, yanlış görüyoruz çocuk yaşta. «Çocuksun!» diyorlar, «Aklın ermez...» Aklımızın ermedikleri bilinçaltımızda yer etmeye başlıyor. Belki korumaktır, sevecenliktir

belki, onları olumsuz davranışlara iten: «Çok geçmeden oğlanlar takım kuruyorlar sokakta. 'Yusuf futbol oynamaz... Oynamasını bilmez Yusuf. Hadi sen kızların yanına git, bebek oynayın.' Keder bebekleri. Kederden bez bebekler.»¹ O kötü sevecenlik, koruma duygusu çocukları çoğu zaman yaşamın gerçekleriyle karşılaşmaktan alıkoyar, ezilmelerine neden olur. Sevgi değildir bu, bencilliktir. «Benim çocuğum uslu, benim çocuğum saygılı...» Onur payı anaların babalarıdır.

Ana-babanın hırgürü yıkar ilkin çocukların dünyasını; sevgiyi yitirmeye onlarla başlarlar. «Demek ki, anası babasından tiksiniyor. Ne demek ki? Bir gün biri, 'Midem bulanıyor' demişti de, ne demek olduğunu kaç kez sormuştu anasına, babasına, 'Tiksinme'yi de öğrenecek. Sırası var.»²

Sonra amcalar, dayılar, teyzeler, halalar, onların çocukları... Kimi gerçek, kimi yalan sevgiler. Nereden bilmeli. Herkesin kendi çocuğunu üstün tutması. Doğaldır bütün bunlar denilebilir. Yalan, abartma, horgörü sevginin yitmesinin nedeni olabilir.

Kıskançlık doğuştan beri vardır da, arkadaşlar edinmeye, kardeşler dünyaya gelmeye başladıkça artar. Paylaşamadığımız bir şeyler vardır onlarla. Dünya büyüktür gerçekte; dar gelmeye başlar bize. Başkalarının payına düşen çoktur. Almasını bilemiyoruzdur belki de. «Ümit rahat, serbest hareketli bir çocuktur. Jülide hanım, akşam kahvaltılarında reçelli ekmek verirdi bize. Ümit'e reçeli çok koyardı. İyi hatırlıyorum. Her gün ona çok koyardı reçeli. 'Mızmızsın sen,' derdi bana; 'onun gibi yemesini bilmiyorsun.'»¹

Okul arkadaşları arasında birbirine gerçekten sevgiyle bağlananlar da vardır. Sayılıdır bunlar. Çıkarlar,

çıkar çatışmaları çıkar ortaya bu çağda. Daha sonra da sürüp gidecektir bu durum. Hırslıdır insanoğlu, bir başkasının kendisinden daha iyi bilmesini, daha öne geçmesini istemez. Yaşam bir yarıştır sanki. Kurallarına göre yarışmak işine gelmez kimilerinin; her türlü hileyi yapabilirler. Darwin'in kuramına, Herbert Spencer'in düşüncelerine, Nietzsche'nin savına uygun olabilir onların davranışları; insanca sevgiyle bağdaşabilir mi? Aklim almıyor; onların kuramlarına göre yaşayamadım. «Zil çalıyor. Durmaksızın çağılayan bir akarsu gibi potalara, ağlara koşuşan çocuklar. Burada da meşin top oynanıyor, ben yanaşmaya cesaret edemiyordum. Çocukların da arayıp sorduğu yoktu. Düzen kendiliğinden kurulmuştu; bana yer kalmamıştı.»¹ Selim İleri belki içedönük bir kişilik çiziyor. Onun Yusuf'u kadar çekingen olmayanlara da kolayca yer yoktur kuralları çiğneme-yince, başkalarını ezmeyi istemeyince, ya da gücün yetmeyince. «Herkes kendi parçasını yedi. Yalnız baba uymazdı bu kurala. O herkesten daha çok yedi. O babaydı. Ve onun her istediği olurdu genellikle.»² Baba gücün simgesidir. Yerine göre, devlet başkanı olur, parti başkanı olur, alay komutanı olur, daire müdürü olur, okul müdürü olur; babaya duyulan sevgi korkuyla karışıktır. «Sen bakma onun sertliğine, baba-adam...» deriz. İsterse tutar elimizden, isterse yerden yere vurur; baba-adam'dır.

Çocukluk çağından başlıyor karşı türe ilgi insanoğlundaki. Cinsel merak, cinsel tutku geliyor zamanla. Bu türden tutkunun tümüne birden sevgi diyebilmek doğru olur mu? Karşı türden bir kişi, sadece yanında bulunmakla, konuşmakla güven veriyor, dinginlik sağlıyor, yepyeni bir dünya açıyorsa insana, bu belki gerçek sevgidir. Hayvansal ilişki ikincil bir sorundur.

Toplumumuzda kadınla arkadaşlık, kadınla gerçek sevgi bağı kurulamamıştır çoğunluğu göz önüne alırsak. Kadın da ev gibi, bağ gibi, otomobil gibi sahip olunan bir maldır. İslâm dininin kadını erkeğinin kölesi durumuna sokan kurallarının etkisi silinememiştir toplumuzdan. Erkeğin her türlü cinsel ilişkileri hoşgörülle karşılanırken, «Yiğit adam, çapkın adam, hovarda adam...» diye övgüyle anılırken, aynı durumdaki kadınlar «Orospu» damgasını yerler, öldürülürler çoğu zaman. «Gençliğini anımsadı. Kocaları uyurken yandaki odada seviştiği kadınları görür gibi oldu. - ... - 'Kadın milleti değil mi, güvenilmez birine olsun!' Bu yargı kesin. Elini yumruk etti Hüseyin'i düşününce.»² Burhan Günel'in Mehmet Efendi'si kendi yaptıklarını bağışlayabiliyordu; kadınlara gelince... Asla! Sevgiydi eksik olan; aradığının farkında değildi Mehmet Efendi. «Sarhoşluğunu, mutsuz uykunu kötüye kullanamazdım Meliha. Ve seni seviyordum.»¹ Selim İleri'nin Yusuf'u işi ayrı açıdan görüyor.

Bakın çevrenize sevgisizlerle dolu. Hırs olmalı insanların bu duruma getiren: Para hırsı, ün hırsı, mal hırsı... Koyup gidecekler bir gün gelip bu güzelim dünyayı; kalmayacak hiç bir şeyleri... Biliyorlar bunu; hem de iyice biliyorlar. Yunus Emre'yi okusalar sık sık ne kadar iyi ederler.

Memur memura çelme takıyor, emekçi emekçiye, patron patrona, politikacı politikacıya, müdür memura, patron emekçiye, parti başkanı kendi partisinin üyesine, yazar yazara, yayıncı yazara, yazar yayıncıya, köylü köylüye, ağa köylüye, köylü ağaya... Kargaşa... Yüzlerde sıvışık bir gülümseme, karşılaşıncı şapur şapur öpüşme; arkadan küfürleşme, horgörme...

En çok sevgiden yana olmaları gereken toplumcu

yazarlar, elbirliğiyle yepyeni bir dünya yaratmaya çalışacaklarına, dergilerde, saldırıp duruyorlar birbirine.

Sevgi hoşgörüyü gerektirir. «Kimse senin düşündüğün gibi olmak zorunda değil.»¹ Düşünceye saygı kalmazsa sevgiyi ara da bul.

Kaynaklar :

¹ *Destan Gönüller*, Selim İleri, Hürriyet Yayınları.

² *Ökse*, Burhan Günel, Remzi Kitabevi.

o

BİZE GELEN ESERLER

- o *Nâzım Hikmet Üzerine*: Zühtü Bayar. Tel Yayınları, İstanbul 1973, 2. basım, 10 TL.
- o *Tevfik Fikret (İnceleme)*: Mehmet Bayrak. Tel Yayınları, İstanbul 1973, 10 TL.
- o *Ölü Güller*: Patrick White. Çeviren: Mehmet Harmanacı. Tel Yayınları, İstanbul 1973, 10 TL.
- o *Selçuklu Halıları* (Başlangıcından XVI. yy. ortalarına kadar Türk halı sanatı): Yusuf Durul - Oktay Aslanapa. Akbank Kültür Yayınları, İstanbul 1973, 100 TL.
- o *İstanbul Arkeoloji Müzeleri*: Necati Dolunay. Akbank Kültür Yayınları, İstanbul 1973, 100 TL.

İŞİĞİMDE PAYI VAR

Mehmet Celâl E.

— *İnsan kendisi için ne düşünüyorsa, başkası için de onu düşünmeli, istemeli.*

(Yunus Emre'ye Selâm, s. 74)

Işığa bakmak her gözün harcı değildir. Gözleriniz sağlıklı değilse gölgeyi, alacakaranlığı aydınlığa yeğlersiniz. Işımışı benimsemek, bilgeyi bilgisize, yaribilgisize yeğlemek kolay sayılmamalı. Zora koşulmadan halk yapar bunu sağduyusu ile. Çaprazlardan, karışmalardan uzak sade biçimde. Yalnız halk yapar. Aydınlığı karanlığa yeğler. Bu nedenle - halkın arasında - bir ışık sönerse halk taa derinden acınır. Halkın acıması belki bulgu bulgu görülüp saptanmaz. Hattâ bir duyarsızlıktan da söz açılabilir. Ama olayı içinde büyütür. Unutmaz. Ötesiz Sabahattin Eyuboğlu, halk okurlarının unutamayacaklarından biridir.

Ustanın değerini işten anlayan bilir. İşten anlamayan yoksa ya da usta işlerden gocunanlar varsa, ustanın ölümü, işten anlayan için, bir başka acı yitik olur. Acı, dayanılmaz yürek kemiren bir niteliğe dönüşür. Bir avuç yurtseverin yakınması gidenin büyüklüğünü anlatamaz. Ayrılanın, varlığından yoksul kalınanın, yüceliği geleceğin güneşli günlerinde ortaya çıkar. Bu umut bir avuntunun gerekçesi sayılabilir mi? Bence sayılır. Çünkü, umut insanlara özgüdür.

Çağa uyanmak, çağdaşlaşmak, çağüstünü önceden kavramak amacıyla bilinçlenmek... Halkçılığı insan onuruna yakışan toplumsal erdem ilkelerinden biri say-

mak, çoğu zaman çıkarıcıların, kurtlaşmış yöneticilerin, tilkileşmiş yazarların düşünceleriyle çelişir. Erdemle çelişenler kendileri için düşündüklerini başkaları için düşünmezler. Onlar için bir aydının, yarınlara kalacak halkçı bir düşün ve yazı ustasının ölümü karanlıkta güçlenmek, ışıktan az daha kurtulmak gibidir. Kendi açılardan haklıdırlar ama. Kızmam onlara. Günleri başlangıçtaki ilkelliği yaşayarak geçer. Dumura uğramış değer yargılarında «yarına kalmak, halk içinde sevilir olmak» gereksinmesi, sorumluluğu yoktur.

Dil ustası, söz, yazı ustası Sabahattin Eyuboğlu'nun ölmezliğe ayrılışı nedeniyle düşünüyorum bunları.

Hiç tanımadım Sabahattin Eyuboğlu'nu. Elini sıkmadım. Söyleşisinde bulunmadım. Çevirilerindeki tümceler - bir nakışçıdan titiz - nasıl işler bilmem. Tanımam, elini sıkmadım, çalışmasını bilmem ama içimin yanmasının da önüne geçemem. Çünkü okuru idim.

Yirmi beş yıl usum başımda. Halkça okurum. Sabahattin Eyuboğlu'nun okumadığım bir çevirisi, bir denemesi bir elin parmaklarıyla sayılacak kadardır belki. O, okuduğum Türk aydınlarının başlıcası idi. Kaç kez aklımdan geçmiştir. «Varıp elini öpeyim. Kınamaz, horlamaz ya?..» demişimdir. Bu tatlı, bu öğünç verecek işi yapamamışımdır. Sıkılmışım, çekinmişim, bir kendime güvensizliğe düşmüşümdür. Örneğin, bu eksikliğim Yaşar Nabi Nayır için gönlümdeki duyguları bastırır durur. Nayır, her zaman benden saygı alacaklıdır. Yüreğimde yeri vardır. Karşılıksız mektup yazarım. «Ellerinizden öperim» derim. Yaşadığı kente inerim. Çalıştığı sokaktan geçerim. Oturduğu yapının pencerelerine bakarım da içeri giremem. Ama, okurum yazdıklarını, yayınladıklarını, Sabahattin Eyuboğlu'na benzer ışıgımda payı vardır.

Üç aydır toplumbilim, kamu hukuku ve devlet yönetim öğretileri açısından Atatürk'ü okuyorum. Atatürk'le çağdaş, ona gönüldeş yaşamışım gibi geliyor bana. Anlıyorum. Kişi bir aydınla, önderle, usta ozanla, yazarla, seçkin bir komutanla tanışmasa da olabilir. Onları okumak, yorumlamak bir ışık birikimi sağlamak her zaman olağan ve kolay... Ayrıca, onları saygılarla söylemek, çilelerini tâ saçlarımızın dibi sızlayarak kafamızda duymak tanışmanın çok ilerisinde bir yakınlık bağı oluyor.

Sabahattin Eyuboğlu'nun ölüm acısı beni bu yargılarda molaya zorladı. Öldüğünü duyduğumda şaşırdım. İnanınız o dakikalarda Vercors'dan çevirdiği «İnsan ve İnsanlar»ı okuyordum ikinci kez. Eşim de şaşırdı. Sarıldı. Kitaplar karıştırdı. Yaşantısını buldu. «64 yaşında... Çok genç... Bir aydın... Halkçı bir aydın için çok erken, zamansız...» dedi. Önemli değil elbette bizim evin havası. Bizim ev daha Atatürk'ün ölümüne alışmamıştır. Alaşamaz daha.

«İnsan ve İnsanlar» çevirisinin başına döndüm. İlk tümcede: «Kimi sözcük anlam keşinliğini yitirmiş, özünden boşalmıştır...» diyor Vercors. Resimlerini buldum çevirmenin. Daldım gitti bir süre. Bir kez daha okudum ilk tümceyi. Vercors ekliyor: «Hürriyet, adalet, demokrasi bunlardandır, böyle olduğunu da herkes bilir.» Düşünüyorum, olanlarla olmayanlar arasındaki yolu yürütüyorum. Tümcenin noksanlığını buluyorum. Kanımca «ölüm» sözcüğünü de bu tümceye eklemeli idi yazar. İnsanın ölmesi kolay, küçümsenecek bir olay değil. İnsan adını hak ederek yaşayanlarla, insan adını hak etmeden yaşayanların ölümleri birbirinden ayrılmalı, diyorum. Öyle ya: «Bilgisizliğe katlanmayan insanla, bilgisizliğe katlanan...» insan arasındaki sınırı bir yerde de

ölüm sözcüğü çizmeli. Bilgisizliğe katlanmayanlar insanla düğümlenenler ölmemeli...

Ustaların, gerçek yiğitlerin, özgürlükçü - eşitçi yönetmelerle toplumu yönetmiş, eğitmiş, bireyleri ve toplumu onurlandırmış kişilerin hödük yaşayanlardan öldükten sonra da bir ayrıcalıkları olmalı. Bu ayrıcalıklar onları «onurlu ölmezlik düzeyi»ne çıkarmak ödeviyle gerçekleştirilmeli. Onlar için «ölüm» sözcüğünün içi boşalmalı.

Sabahattin Eyuboğlu anılırken «ölüm» her zaman içi boşalmış bir sözcüğe dönüşecek.

«Mavi ve Kara»yı açtım. Son sayfasının son tümcesinin altını çizmişim. Kalın mavi bir çizgi. «Gerçek yurtsever yurdunun derdini, dünyanın gerçeğini hasır altı eden değildir.» Bir çıkma yapmışım. Şubat 1961'de. Bu tümcedeki insan. Örneğinin en saygıdeğerlerinden birisi... Aynı yargıyı on bir yıl sonra buğulu bir çift gözün ışığıyla kafamın içinde görüyorum. Elini öpmedim, tanımadım, söyleşlerini bilmem ama, bir gün varıp sessizce, saygıyla toprağını öpeceğim O'nun. Işığımda payı var. Okuru idim.

o

BİZE GELEN ESERLER

- o *Türkiye'de İktisadî Politikanın Gelişimi (1923 - 1973):* Bilge Aloba Köksal - A. Râsih İlkin. Yapı ve Kredi Bankası Yayını, İstanbul 1973.
- o *Atatürk Kitaplığı Kataloğu:* Yapı ve Kredi Bankası Yayını, İstanbul 1973.

ÇAĞIMIZ BİR OTOMOBİL ÇAĞIDIR

Afşar Timuçin

İnsanoğlu, kurtulmakta epeyce güçlük çekeceği, belki de hiç kurtulamayacağı bir salgın hastalığa tutulmuş bulunuyor: otomobil hastalığına. Çağımızda aklı başında insanın gözünü korkutan birçok hastalık var: televizyon, ülser, kanser, futbol, grip, veba, kolera, fotoroman... Bütün bu hastalıklar otomobil hastalığından sonra gelir. İnsanlık düşmanları için, kafaların öldürülmesi bedenlerin öldürülmesinden çok daha önemli bugün. Dünyadaki bedenleri toptan yoketmeye çalışırlardı, bugün kafaları toptan yoketmeye çalışıyorlar. Almanlar Yahudileri fırınlara atarlardı, Yahudiler Araplara siyonist kuramcı Theodor Herzl'in fikirlerini öğretiyorlar. Kafaları öldüren en belâlı hastalık ne manidir, ne melankolidir, ne şizofrenidir. Kafaları öldüren en belâlı hastalık otomobil hastalığıdır.

Evet, otomobil hastalığı, beyinleri toptan yokeden bir hastalık olarak, bütün hastalıkların başında yer alıyor. Otomobil hastalığı, düştüğü ülkeyi, düştüğü mahalleyi, düştüğü aileyi, düştüğü toplum sınıfını yoketmede televizyondan bile etkili. Bir hastalık, her şeyden önce, kişiye verdiği rahatsızlıkla belirgindir. Nezlede burnumuz davul gibi şişer, ülserde midemiz yerinden sökülüyor sanırsınız, şizofrenide kendimizi Allahın oğlu ve İmparator Wilhelm II'nin torunu yerine koyduğumuz olur. Bunlar insana sıkıntı yükleyen şeyler. İmparator Wilhelm II'nin torunu olarak Bakırköy'ü boylamak, orada sinirli bir sinir hekimine hesap vermek, gerektiğinde bir başka imparatorundan, örneğin Arnavutluk imparatorundan sopa yemek kolay iş mi? Evet, her hastalık, sa-

hibine verdiği tedirginlikle belirgindir. Ama bu baş hastalık, otomobil hastalığı, sahibine verdiği uyusuklukla ve sahte güven duygusuyla belirgin. Hem tatlı, hem öldürücü oluşuyla zehirli bal şerbetine benziyor. Bedenleri öldürüşü de caba... Otomobil sanayiinin kuruluşundan beri trafik kazalarında ölen insan sayısı belki yeni bir dünya savaşında ölebilecek insan sayısından kabarıktır dersek dünya savaşı meraklılarının ağzının suyunu akıtmış olur muyuz?

Hiroşima'ya bomba sarkıtan pilotun delirdiğini söylerler. Vicdan azabı insanı delirtseydi, otomobil yapımcılarının zincirlik deli haline gelmeleri gerekirdi. Sanırım, otomobil yapımcılarında bu tür bir tedirginliğe raslanmıyor. Onlar dünyamıza senfoniler, romanlar, tablolar kazandıran insanların dinginliği içindeler, ne yazık! Kol bacak kıran, göz çıkaran, can alan, evleri, ocakları babasız, anasız, çocuksuz bırakan acemi ve gözüpek otomobillesever çağdaşlarımız arasında kaç kişi döktüğü kanın karşılığını ruhunda ödemiştir? Kimseler bu iç hesaplaşmanın peşinde değil artık. Tersine, savaş kahramanları gibi, trafik kazası kahramanları var aramızda. İnsanlık, otomobile döktüğü paranın yarısını ev yapmakta kullanabilseydi, kulübelerde tir tir titreyen bebekler sıcak ve sağlam barınaklarda yaşıyor olacaktı. Çağımızda bencilliği bayağılık düzeyine indirmiş pek çok insan böyle bir gelişimin hayalinden bile korkuyor bugün. Bu insanlar, en güzel düşleri karabasan gibi görüyorlar.

Çağımıza sözünü her gün biraz daha geçiren sıradan insan, yürüyen tenekeleri insanlığın, çağımız insanların en yüce değeri diye göstermeyi başardı. Bu tenekeler, kulübelerde tir tir titreyen çocukların düşlerine yapma güller gibi girmiştir. Otomobil bütün toplumlar-

da bütün sınıfların ortak putudur artık. Koskoca şehirler, yürüyen teneke yığınlarıyla cehenneme döndü. En güzel araçlar, otobüsler, vapurlar, uçaklar aşağılandı, soylu olmayanlara bırakıldı. Otomobil insandan koparıyor bizi, otobüs insana yaklaştırıyor. İnsanlardan kopabilmek için evlerimiz yetmiyor: insan denen çamura bulaşmamak için tenekeyle kaplıyoruz kendimizi. Ancak çalgılı gazinolarda yan yana geliyoruz, bir de stadyumlarda: sövebilmek, nara atabilmek, yuh çekebilmek, alkış tutabilmek için. İnsan hiç bir çağda bu kadar hastalanmamış, kendinden bu kadar kopmamıştı, Ortaçağ'da bile.

Çağımız gerçekte ne bir uzak çağdır, ne de bir proletarya çağı. Çağımız düpedüz bir otomobil çağıdır. Her çağ, kendini en çok etkileyen şeyin adını alır. İlk çağ bir uyanış çağıydı, Ortaçağ bir kendine kapanış çağı oldu, Yeniçağ bilim çağıdır, Yakınçağ bir otomobil çağı. Yakınçağ, çağımız, bir otomobil çağı olmakla, yani bir kendine kapanış çağı olmakla Ortaçağ'ı andırıyor. Ortaçağ'da din adamları vardı, bizi bir dizi yalana inandıran, inanmak zorunda bırakan. Din adamları, zar gelirse zarla, zar gelmezse zorla, bize kafalarındaki tanrısal düzeni benimsetiyorlardı. Bu düzen, insana bu dünyadaki düzenin nasıl olması gerektiğini yazdırıyor, ona bu dünyada nasıl davranması gerektiğini öğretiyordu. Yakınçağ'da, din adamlarının yerini teknik adamlar aldı. Her gün ayrı bir biçime soktukları tenekeler kadar katı olan bu adamlar, dünyamızı kendi yalınkat dünyalarının örneğine göre düzenleme işini başarmışlardır, kendileri kadar yalınkat insanlarla işbirliği yaparak. Baştan çağımızın tek etkin gücü gibi görünen proletaryaya bile bu yalınkat düzeni benimseten, ona iki, üç, beş yıllık kredilerle otomobiller, su tabancaları, televizyonlar, av tüfek-

leri, cinsel srtme ve dokunuma filimleri satan, onu kendi içinde zgr sendikalar durumunda örgütlemeyi beceren bu adamlar, bu teknik adamlar, dünyamızın tek ve amaz yneticileridirler bugün: siyaset adamları onların çizdiği yolda, onların tasarıları üzerine seçiyor, seçiliyor, bütçe grmeleri yapıyor, sava kararı alıyor.

Birbirinden kopmu insanların bir araya gelmesiyle oluan milyonlar, otomobil almaktan baka büyük hayaller gezdirmiyor bugün. Zeytinburnu'ndaki en kötü gecekonduyu mumla aratan yıkık tahta barakalarda oturan Amerikan karaderilileri külüstür Cadillac'larla dolaıyorlar, benzini su gibi içen pis canavarlarla. Dünya insan otomobili koydu kafasına artık. Artık dünyamızın soyluları ne baronlar, ne kontlar, ne valyelerdir, artık dünyamızın soyluları «alt'ında arabası» olanlardır. Yaasn dünyamızı hamam böcekleri gibi saran otomobiller! Siz yaayın otomobiller! Tekerleėinizin her dn bir otomobil kralının yüzünü biraz daha güldürüyor, ehir düzenini biraz daha altüst ediyor, yoksul insanları biraz daha yoksul bırakıyor, uluslara savalar, kırımalar, yzmlar söz veriyor.

Evet, ağımız bir otomobil çağıdır, bir alt'ını kurtaranlar ağı.

o

BZE GELEN ESERLER

- o *Atatürk'ten Hatıralar I ve II*: Hasan Rıza Soyak. Yapı ve Kredi Bankası Yayını, İstanbul 1973.
- o *100 Soruda Türk Folkloru*: Türk Halkbilimi II (İnaılar, Tre ve Törenler, Oyunlar): Prof. Pertev Bortav. Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973, 25 TL.

«Seni çağırıyorlar» dedi yazıcı telâşla.

Ateşe basmış gibi fırladı gitti.

«Çağırılmak» ürkütücü bir şeydi burada. Başına ne geleceği belli olmazdı adamın. Ürperdim. Gene ne soracaklardı acaba? Akıllarına geldikçe dikiyorlardı karşılarına. Bazısı sert, bazısı gizleyemediği bir kurnazlıkla yumuşak konuşuyordu. Gelen, giden mektuplar, çok önemliydi onlara göre; gözlerinden kaçan bazı gizler taşıyabilirlerdi. Başlarının bellâsıydı sözcükler. Başlıyorlardı sormaya:

«Ne demek istiyorsun bu sözcükle?»

Ya da altı kırmızıyla çizilmiş bir satırı gösterip:

«Niçin yazmış bunu, ne kastediyor bu cümleyle?»

Anlıyordum yaman bir güçtü dil. Tarih boyunca dünyanın bütün yasakçılarını uğraştırmış, gene de içindekini en keskin denetçilerden kaçırıp yerine ulaştırabilmişti...

Muğla'dakilerin dedikleri kadar değilse de, epey sıkıntılı geçiyordu günlerimiz.

«Hayırdır inşallah» diyerek yazıcının ardından çıktım.

Yüzü gülüyordu Uzun Sabri'nin; öyle içinden pazarlıklı bir gülmeye de benzemiyordu. Bir şaşılacak yanı da buydu işte: dümdüzdüler. Kurnaz görünmeye çalıştıkları zaman bile niyetleri belli oluyordu. Bir sigara yaktı, dumanını yüzüme üfürerek:

«Yılbaşı geldi dedi, şenlik hazırlıkları var Halkevi salonunda. Öğretmen olduğuna göre senden de yararlan-

nabiliriz. Oradaki çalışmalara katılacaksın bizim koğuştan Adanalı'yle hemen...»

Gitmek elimde değildi, karmakarışık duygularla koğuşa döndüm.

Arkadaşlar takılmaya başladı:

«Vay be.. Ne şans yahu!.. Biz «dişi» diye sadece tavladaki katırları görebilirken, siz kaymak gibi karıların, lokum gibi kızların yanında olacaksınız...»

«Kasaba karısının kokusunu içine çeksen, sesini duysan yeter be anam...»

«Ulan Adanalı, ışıklar sönünce birine sarılmaya kalkma sakın.. O iş okşayıp alıştırmadan olmaz oğlum..»

«Boşuna çene yormayın dedi Zihni, bunları neye seçtiler biliyor musunuz? Buruk olduklarından.. Ah be, ben olmalıydım yerlerinde ki!..»

Gülüştüler.

Onları heyecanlandıran iş hiç hoşuma gitmemiştii benim. İçen, eğlenen keyfi gıcır adamlara hizmet etmek.. Küçültücü, ezici görünüyordu bana. Mahsus görevlendiriliyordum belki. Keşke aralarında kalsam da, ahır duvarı dibinde gönlümüzce eğlenseydik. Onların konuşmaları, oyunları, türküleri yeterdi bana...

Halkevi salonuna renkli şeritler, kreponlar, ampullerle yeni bir gökyüzü eklenmişti sanki. Işıklar yandı mı, mor bir ormanın derinliklerine gömülmüş gibi oluyordunuz. Masalara kırmızı mumlar konmuştu ayrıca. Büfeye yığılan içki, çerez, mezelik ve yemeklerin tutarıyla bir köy rahatça birkaç ay yaşayabilirdi. Her şey göz kamaştırıcıydı. Langston Hughes'ın bir şiirini ansıyordum. Efendiler sofraya oturduğunda mutfağa dehlenen zenciden söz eden şiirini... «Ben de Amerikayım» diye bitiyordu. Mutfaka dehlenmemiştim ama, okumuş da olsa, bir köylünün eşitlikle aralarına katılmasına kat-

lanamamışlar, öğrencilerimden ayırarak, haklarımı elimden alarak karanlığa itmişlerdi beni. Şimdi de içki içerken hizmet etmemi istiyorlardı kendilerine:

Ben de Türkiye'ydim.

Hava kararınca çağrılılar sökün etmişti. Kasabanın kaymak tabakası, önde geleni, kalın enseleri, kocaman göbekleri, pahalı giysileriyle alay eder gibi geçiyordu HALKEVİ yazısının altından. Bizim Kaptan'ın öldürmeye niyetlendiği «yağtulumu» da aralarındaydı ihtimal. Protokola göre kendilerine ayrılan yerlere oturuyorlardı.

Kentlerin bakımlı parklarında bol gübre, bol suyla yetiştirilmiş, parlak renkli, güzel kokulu kocaman çiçekler gibiydi kadınlar. Hışırtilı ve güzel... Omuzlarını, göğüslerini, sırtlarını açıkta bırakan giysiler giymişlerdi. Göz kamaştırıcı kolyeler, altın bilezikler yanıp söniyordu ak boyunlarında, tombul kollarında.. Tenlerin aydınlığı; kıvrımların, kışkırtıcı çizgilerin çarpıcılığına karışıyordu. Islak, aralık dudakları, dimdik göğüsleri, buğulu gözleriyle başdöndürücüydü kızlar...

Orkestra neşeli havalar çalıyordu, yemek başlamıştı. Kımıldanan ağızlar, çatal bıçak sesleri... Konuşmalar.. Kahkahalar.. Bir masanın gerisinde fiş satıyordum ben. Çiftler, bir nesneye yaklaşır gibi sokuluyor, ellerindeki parayı önüne atıp konuşmalarını sürdürerek uzaklaşıyorlardı..

Doğrusu her şey güzel, her şey mükemmeldi...

Dans havası mısır tarlasından geçen bir rüzgâr gibi salonu dalgalandırdı. Kollar bellere dolanmış, vücutlar vücutlara karışmış, coşkun bir titreme, dönme başlamıştı ortada...

İçki, lavanta kokuları, ateşli sürtünüşler, fısıltılar, istekli gözler, bütün çizgileri, kabarıntılarıyla kıvranan vücutlar, açılan etekler.. Köşelere çekilişler...

Aylarca yaşamın uzağında tutulduktan sonra böyle-
sine fıkır fıkır, böylesine iç gıcıklayıcı bir yerine düş-
mek.. Arkadaşlar dedikçe vücutları ak çıkıntılı «lokum
gibi» kızlara, kadınlara bu değin sokulmak... Susuzluk-
tan dudakları kurumuş birini buz gibi suların başına
götürüp orada bekletmeye, bazen suyu ağzına yaklaştı-
rıp çekmeye, geçip karşısına lıkır lıkır içmeye benziyor-
du. Her yanım karıncalanıyordu. Tanrıların Tantalos'a
çektirdikleri azabı anlıyordum...

Bu, kadınlara sarılan dönen, içkiler boşaltan adam-
ların çoğunun yüreği karanlık kuyular gibiydi. Halkı se-
rinletici bir damla su yoktu derinlerinde. Şimdi İstan-
bullarda, şimdi İzmirlerde, Ankaralarda şampanyalar,
viskiler içiyor, büyük kumarlar oynuyor, çılgınca dönü-
yorlardı. Muğla'daki sürgünlerden, her gece Zala'sını sa-
yıklayan Palaska Yusuf'tan, mutfak arkalarında yemek
artığı bekleyen kadınlardan, çocuklardan haberleri yok-
tu. Karınları tok, kafaları dumanlı, işleri yolunda, ka-
ranlıklar içinde yitmiş koca Anadolu'nun üstünde tepi-
niyorlardı...

Evet, deli bir çevrintiyle 1947'den kırk sekize dönü-
yordu yıl. Karabekir'lerin başlattığı sorgular, Reşat
Şemsettin'in çabalarıyla yurt yüzeyine yayılmış, her
Enstitüde cadı kazanları kaynatıyordu. Kırk altıda ikti-
dar olanlar, karanlık niyetlerini gerçekleştirmenin şere-
fine kadeh kaldırıyor, süslü salonlarda sadist bir zevk-
le tepiniyorlardı.

Dans, içki, kumar, coşkun eğlence.. Saat on iki ol-
muştu. Birden ışıklar söndürüldü. Karanlığın içinde
öpüşmeler, kucaklaşmalar... Yeni aydınlıkta yeni yılın
kutlanması...

1948 başlamıştı. Yirmi iki yaşuma giriyordum. Yü-
reğimde bana güç veren kor gibi bir sevi vardı. Kulağı-

mın dibinde en tatlı sesiyle, «Bütün kötülükleri unuta-
cağız, zaman bizden yana..» diyordu sözlüm. Yerin ve
göğün en temiz tatlarını sunuyordu bana. Çok daha gü-
zel olacaktı bizim kucaklaşmamız...

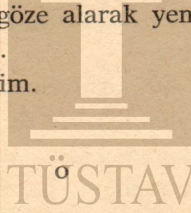
Kendi başına gelenler yetmiyormuş gibi, bir de bi-
zim kaygımızı çeken en uzak, en karanlık köşelere ki-
tap, mektup ulaştırmaya çalışan Tonguç:

«Aydın insanın en büyük ihtiyacı dayanaktır, bu an-
cak bilim veya sanat olabilir. Günlük hayatın yükünü
eza duymadan taşıyabilmek, böyle bir dayanağı ele ge-
çirmeye bağlıdır,» diye yazıyordu son mektubunda.

Gerçekten de, dünyayı ve insanı değiştiren; sanatçı-
lar, bilim adamlarıydı. Her yerde yöneticilerin şiiirden,
kitaptan korkmaları, yasaklara sığınmaları bundandı...

Bütün tehlikeleri göze alarak yeni yılda daha çok
okumaya karar verdim.

Ben de Türkiye'ydim.

BİZE GELEN ESERLER

- o *100 Soruda Siyasî Düşünce Tarihi*: Doç. Dr. Murat Sa-
rıca. Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973, 20 TL.
- o *İçerdekiler*: Victor Serge. Çeviren: Gülen Fındıklı.
Yöntem Yayınları, İstanbul 1973, 15 TL.
- o *Aziz Nesin Poliste*: İkinci baskı. Derleyen: Tekin Ya-
yınevi, İstanbul 1973, 12,5 TL.
- o *Azizname* (Taşlamalar): Aziz Nesin. Tekin Yayınevi,
4. basım, İstanbul 1973, 10 TL.

İŞKENCE

Alec Mellor

(Paris Barosu avukatlarından)

İşkence ile ilgili toplumsal sorun, olaylara yüzeyden bakan insan için, «otorite-özgürlük» çakışmasının bir yönünden başka şey değildir.

Böyle bir anlayışa göre, suçları ortaya çıkarma bakımından işkence, bir ölçüde, toplumsal düzene yararlıdır. Otorite ilkesi de bundan yarar görür.

Buna karşılık, işkence, insan saygısını hiçe indirir ve bir başka ilke, özgürlük ilkesi de bundan yarar görmez.

Devletin işkenceyi reddetmesi, ahlâksal ve duygusal düşüncelerin etkisi altında, özgürlük'ten yana, otorite'ye karşı bir *ödin* olur.

Bizce sorunu bu türlü ele almak baştan başa yanlıştır ve çakışma denilen şey de yoktur.

Gerçekte, çakışma, aklın onayladığı, birbirine karşı iki önermenin varlığını gerektirir. İnsan özgürlüğü ile işkencenin uzlaşmadığı doğru ise de, işkencenin otorite ilkesine hizmet ettiği yanlıştır. Burada tipik örneğini devlette bulan, yapma olduğu için de töreye aykırı kaçan bir otorite söz konusu değildir elbet.

Anayasaya dayanan normal tipteki bir devlette, işkence, otoriteye yararlı olmak şöyle dursun, zarar verir aslında. Çünkü, son incelemede, işkence geri teper, devletin saygınlığını hiçe indirir. Onun için, işkenceyi uygulayan rejimler, onu henüz *resmî* olarak yasalarına koymayı göze alamamışlardır.

Devletin hakları ile insanın hakları arasında bir *seçim* yapma söz konusu olamaz.

Böyle bir safsata, dirlik dönemlerinde uyur halde bırakmak şartıyla, çalkantılı dönemlerde (örneğin, savaş zamanında) işkencenin yasal olacağı kanısına götürebilir insanı. Oysa, hiç *bir durumda*, devletin işkenceye başvurmaya hakkı yoktur. Tabii, kendi istemini hukukla bir tutmadıkça.

İşkence yararlı mıdır?

Bir kimse, adam öldürme ya da casuslukla suçlanıyor ve suçludur da.

Suçu inkâr ediyor.

Ona işkence yapıyorlar.

Suçu kabul ediyor ve suç ortaklarını ele veriyor.

Toplumsal düzenin, millî savunmanın istekleri böylece yerine getirilmiş olur mu?

«Elbette, diyor bazıları. Çünkü, işkence olmasaydı, birinci durumda adalet yanılmış, ikinci durumdaysa, memleket, belki de çok önemli bir bilgiden yoksun kalmış olurdu.»

Şimdilik, *faydalı* olsa bile, işkencenin *meşru* olup olmadığı sorununu bir yana koyalım. Bütün ahlâksal sorun burada. Ama, *faydanın* bir yeri yok.

Yalnız *faydacı* görüş bakımından ne türlü karar verebiliriz?

Bu noktada, eski yazarların kanıtlarına ekleyecek pek bir şey yok. Bu yazarlar, bazı durumlarda işkencenin bir gerçek kaynağı, bazı durumlarda da yanlışlık kaynağı (aldatıcı bir kesinlik görünümüne büründüğü için de tehlikeli bir yanlışlık kaynağı) olabileceğini bol bol ispatlamışlardı.

Öyle erkekçe mizaçlı insanlar vardır ki, düşmanı yaltıtmak için, yanlış bilgilerin doğru sanılması için birkaç dakika işkenceye isteye isteye katlanırlar.

Tam tersine, aşırı duygulu ve heyecanlı kimseler vardır ki, (kolayca alçak deyiverirler böylelerine), işken-
ce araçları karşısında, suçlu suçsuz ayırt etmeden her-
kesi ele verirler.

Böylesi durumlarda nasıl davranacağını kimse kes-
tiremez önceden. Acı, mekanik olarak doğruyu ortaya
dökmez, bir *cevap* sağlar sadece. Bu da apayrı bir
şeydir.

Eski çağlarda, çoğu zaman gerçek işkenceden çok
daha etkili olan *terrision*'un (*korku*) önemini görmüş-
tük. Onun için burada *korku*'nun etkileri üstünde fazla
durmayacağız.

Korku, ne akla dayanan bir işlemdir, ne de bir du-
yu. Organik bir durumdur:

Devinimi isteme bağlı bütün organların, azçok belir-
gin bir biçimde işlemez olmasıdır. Öbür belirtileri, so-
luğun kesilmesi, boğazın sıkışması, kan damarlarının
büzülmesi, kimi zaman da kalp sektesi vb. dır ki, bun-
lar, korkan kimsenin hayal gücüne bağlı olarak o ölçüde
belirgin olurlar. Organik bir durum üzerinde tartışıl-
maz. Bu duruma katlanılır.

Şüphesiz, bir insanın kendi organizmasının bu çe-
şit çeşit saldırısını alt edecek erdem, cesaret diye bir
şey vardır. Ama, baskıya kafa tutan cesarete binde bir
raslanır ve birçok organizma vardır ki, saldırıları *alt edi-*
lemez.

Onun için, birçok hallerde, işkence yıldırısı karşı-
sında kalan insan, konuşur. Hattâ, kendine söyletmek
istedikleri şeyi düşünüp bulmaya ve işkencecinin iste-
diği yönde çok şeyler söylemeye çalışır.

İşkencecinin ona yapabileceği en büyük iyilik, vere-
ceği cevabı sezdirmesidir.

İşkencelerin en korkuncu, işkence edilen kimsenin, işkencecinin sözü neye getirmek istediğini bilmemesidir. Bunun en güzel örneğini, 1944'te Japon casusluk örgütü vermiştir. Japonların eline düşen Jacques le Bourgeois adındaki Fransız kahramanının şu satırlarını okuyalım: «... Ulumaya başladım. Japon kafasına göre, az çok değeri olan herhangi bir bilgi, tutsağın iyiden iyiye bağırıp çağırmasından sonra elde edilebilir. Eğer, ulur gibi bağırmasaydım, söyleyeceklerim yeterli bulunmayacak ve işkence sürüp gidecekti.»

J. le Bourgeois, sorgucunun bir an duraklamasından yararlanarak tercümandan, kendisine amiral Decoux ile temasta bulunduğunu söyletmek istediklerini öğrenir.

«Japon jandarma kuvvetlerinin benden bekledikleri, Hindi Çini genel valiliğinin gizliden gizliye Müttefikler'le haberleştiğini saptayacak bir ifade idi. Çünkü bu, 9 Mart'ta Japonların yapacağı darbeyi haklı gösterecekti. İşte aslında onları ilgilendiren şey buydu: Büyük bir diplomatik dosya hazırlamak.

Çoğumuz biliyorduk ki, işkencenin amacı, bildiğimiz şeyin bize söylenmesi değil, Japonların söylememizi istedikleri şeyin itirafıydı.

Bu koşullar altında, işkence nasıl bir yanılma kaynağı olmasın?

Manevî işkence için de durum aynı değil mi?

Üç çocuk babası bir adam tanıdım. Bir hırsızlık olayından sonra, kendine acıyan bir polis komiseri tarafından serbest bırakılmıştı. Gemi azağı almış bir sorğu yargıcının tutuklama emri üzerine hapse atılmıştı ve neredeyse yürekler acısı bir yanılma kurbanı gidecekti.

Yargıç, ona işlemediği bir başka hırsızlığı mal etmeye çalışıyor ve işi uzattıkça uzatıyordu.

Adamın çoluğu çocuğu aç sefil kalmıştı. Zavallı adam yargıca yazdığı bir mektupta, onun istediği yolda itirafta bulundu. Bereket, mektup gönderilmek üzereyken soruşturma dosyası kapatıldı.

Bunun tam tersine, acıya karşı koyan insanlar vardır: Kimileri, tam bir acı duymazlığa vardıkları, kimileri de gerçek birer kahraman oldukları için acıya karşı koyarlar. Ayrıca, eski ve yeni birçok olayda, bazı suçluların, namuslu insanlardan daha çok acıya dayandıkları görülmüştür.

Kahramanlık daha az raslanır bir şeydir. Pison'un Neron'a karşı hazırladığı komploda yakalanan suç ortaklarının işkence karşısındaki tutumları birbirinden ayrı olmuştur. Tacitus'un anlattıklarına göre, Natalis, daha işkence araçlarını görür görmez Pison'u, hattâ komplo ile hiç ilgisi olmayan Seneca'yı da ele vermiştir. Öbür suç ortakları da aynı biçimde davranmışlar. Hattâ Lucain adında birisi annesini ele vermiştir.

Epicharis adında genç bir azatlı köle, iki gün işkenceye göğüs germiş. İşkence yerine sedye ile taşınırken (çünkü, kolları bacakları kırılmış), her şeye rağmen, boynundan onu sedyeye bağlayan şeridi çözerek bir kelemente yapmış, sonra boynuna geçirerek bütün bedenin ağırlığı ile kayıp kendini boğmuş. Tacitus onun için şöyle yazıyor: «Azatlı bir kadının verdiği hayran olunası bir örnek. Hayatının son dakikalarında bile, yabancıları, hemen hemen tanımadığı kimseleri ele vermiyor, koruyordu. Oysa, erkekler, Roma şövalyeleri, senatörler, daha işkence sözü edilir edilmez, en sevdikleri kimseleri bile ele veriyorlardı.»

Zamanımızda, Fransız Direktme Hareketi'nin şehitler listesi, büyük ruhlara karşı işkencenin ne denli güçsüz kaldığını gösteren örneklerle doludur.

İşkence karşısındaki bu tepki, bilim dünyasının dikkatini çekti ve 1947 tarihli Niort Kongresi'nde, sinir hastalıkları uzmanları düşüncelerini açıkladılar.

Dr. Le Guillant, bazı kimselerin akıl almayacak kadar kolayca ihanet etmelerine karşılık, Direktme döneminde, işkence altında bile, binde bir itirafta bulunanlar çıktığını ileri sürüyor.

Dr. Minkowski, bu görüşü bir gözlemiyle destekliyor:

«... Elimde bir tek belge var. Bu belge, işkencelere kahramanca göğüs germiş olan bir dosttan gelmiştir. Ona göre, en tehlikeli an, ilk andır: İşkenceyi, inkencenin ne olacağını, ilk deneyin nasıl karşılanacağını bunamlılar içinde bekleme anıdır. Sonra, işkence seansları birbirini izledikçe, insanın kendine güven duygusunu da içeren özel bir ruh durumu, daha iyi dayanmayı ve kimseyi ele vermemeyi sağlıyor.» Tabii, bu verilerin doğrulukları araştırılmalı, aynı çeşitten verilerle karşılaştırılmalı.»

Buna karşılık Dr. Y. Porcher şunları söylüyor:

«... Ben, benim çevremde geçenleri anlatmalıyım. Dayaklar, işkenceler altında birçok kimse konuşmuştur. Biz buna ihanet demiyorduk. Çoğu zaman, suya batırılıp nefesi kesilenler, elleri preste ezilenler, lâmbada yakılanlardı bunlar. Bu zavallıların aslında hiç bir şey bilmedikleri ve itiraflarının pek de ağır durumlar yaratmadığını söylemeliyim. ... Şüphesiz, direktme hareketinin havarileri ve kurbanları olmuştur. Ama, sadece «yapılır ya da yapılmaz» düşüncesiyle, ağızlarını açmadan ölmesini bilen bir sürü silik partizan da vardı. Ama, bazıları da, konuşmaktan da öteye gittiler, düşmana yardımcı oldular. Direktme günlerinde, yakalanınca yelkenleri su-

ya indirmek yoktu hesapta. Ama, bazıları yelkenleri suya indirdi. Bunlar, çoğu zaman, direktmede rol oynamak isteyen kişilerdi. Rollerini güçleşince, «adamlarından» uzak kalınca, acınası bir biçimde kendilerini koyuveriyorlardı. Sessiz sessiz ölmek gerekti (bazıları kendilerini isteye isteye feda ettiler). Yaşamayı istemek, gevşekliğe, alçaklığa açılan bir kapıydı. Bu da insanı ihanete götürdü.»

Görüldüğü gibi, fiziksel acı, bazı insanları konuşuyor, bazılarını konuşturamıyor. Geçmişte yapılan gözlemler, modern psikiyatri uzmanlarının verileriyle doğrulanıyor.

Psikiyatlardan sonra, Collège de France profesörlerinden büyük cerrah René Leriche şöyle diyor:

«Günümüz insanların beden duyarlığı, geçmişin insanlarınkinden apayrıdır ve günümüz insanları içinde bu duyarlık herkes için aynı değildir. Herkesin duyarlığı kendine göredir. Büyük bir deney bunu gösterdi bize. 1914 - 1918 savaşı, çeşitli ulustan insanların duyarlık derecesini incelemek fırsatını verdi. Fransızların fizik duyarlığı, Almanların veya İngilizlerinininkinin aynı değildir. Özellikle, bir Avrupalının tepkisiyle, bir Asyalının veya Afrikanının tepkisi arasında fark vardı. Bu konuda saptanabilenleri anlatmak belki yersiz olur. Ama, bununla beraber, bazı Rusun acıya karşı nasıl tamamıyla duygusuz olduğunu anlatacağım. Bu duygusuzluk, Napolyon askerlerinin acı karşısındaki duyarsızlığını hatırlatıyor ve Napolyon ordusunun yaralılarını insanca ölçülere indiriyordu. Aristokrat bir Rus çevresi, bazı Kazakları ameliyat ederken bayıltmaya gerek olmadığını, çünkü hiç bir acı duymadıklarını söylemiş ve bunu deneme istemişlerdi benden. Bir gün, bayıltmadan, irkile irkile, bir Rus askerinin el tıraşıyla birlikte üç parma-

ğını eklemelerinden kestim ve bir arkadaşının da bir ayağını bacağından ayırdım. Hiç biri, isteğim üzerine elini kaldırır, ayağını çevirirken, titremeden, lokal anestezi yapılmışçasına gık demediler...»

Aynı bir olay karşısında, insan tepkileri arasındaki bu farkın birçok şeyi açıkladığını düşünebiliriz.

Aşyalıların duygusuzluğu, işkence metodlarının kılı kırk yararlığını ve Japonların kahramanlık efsanesini aydınlatmıyor mu?

Kesin olan bir şey varsa o da, duygusuzluk tiplerinin çeşitli olduğudur. Onun için, soruşturma metodu olarak işkencenin kesin olmayan birtakım sonuçlara yol açtığı söylenebilir.

Bu konuda da yine Dr. René Leriche'i dinleyelim:

«Hepimiz acı olayı karşısında eşit durumda değiliz. Bazılarının acı çektiği yerde, başkaları çekmez. Bu konuda mizacımız bizi komşumuzdan ayırır.

Mizacımız, özellikle sempatik sistemimizin durumu-na, kişisel değerine bağlıdır. Acı olayında, bu mizaç kavramına yabancı kalmamalıyız.

Çağdaş tıbbın, hattâ fizyolojinin kusurlarından biri, insanı soyut olarak ele alması ve organik olaylarda genel olana önem vermesidir. Acı alanında bu bireysel kavramdan kaçınılmalıdır. Çünkü: Acı ile ilgili insanlık tarihi göstermiştir ki, günümüz insanları, atalarımıza, hattâ dünün insanlarına kıyasla acıya karşı daha duyarlıdır, daha dayanıksızdırlar.

Bizler, eskilerden daha çok acı çekmeye elverişliyiz.

Şüphesiz, insanlar, oldum bittim, acı çekmişlerdir ve çoğu hâlâ çekmektedir. Dünya oldu olası, insanlar acıya karşı korunmak istemişlerdir. Ama, yakın zamanlara kadar bunu başaramadılar. Bunun üstünde diretmi-

yor, sessiz sessiz acı çekiyor, bu alanda piştikçe daha az algılanıyorlardı.

Bunu söylerken, acıya manevî bakımdan değil, fizyolojik bakımdan dayanma sorununu düşünüyorum.

Aşağı yukarı yüz yıldan beri, duyarlılığımızı her bakımdan işledik, incelttik. Her şeyin en ince ayrılıklarını, atalarımızdan daha iyi değerlendirdiğimizde hiç şüphe yoktur. Gözümüzü, kulağımızı, tad alma, koklama duygularımızı, başlangıçta yadırgadığımız değerlere uyguladık.

Acı bakımından bu, daha kolay acı çekebileceğimiz anlamına gelir. Duyarlıklarımızın en ufak uyarılışına daha çok önem veriyoruz. Atalarımıza kıyasla, en ufak, en anlık acılardan bile kaçınıyoruz. Çünkü, kaçınabileceğimizi biliyoruz. Dolayısıyla de, daha kolay ve daha çok acı çekiyoruz. İnsan bir nesne üzerinde dikkatini topladı mı, onu daha iyi kavlıyor.

Acı için de durum böyledir.

... Gerçekte antipirin ve onun kalıtıcısı aspirin (gerçince onur vermediğimiz bu insan şaheserleri) bize kolayca acılarımızı dindirme olanağı sağlıyor ve bizi acıya karşı daha duyarlı kılıyorlar.

Aspirin gibi, anestezi de insanları acı çekmeye elverişli duruma getiriyor. Çünkü, böylece insanlar için ameliyatların acılarını ortadan kaldırıyor ve onları bazı acılara olan alışkanlıktan kurtarıyordu.

... Aspirin ve anestezi, bizi acıdan yıldırma konusunda, manevî enerji azalmasından daha çok etkin olmuştur. Birkaç yıl oluyor, bir adam oğlunu bana getirdi. Dirseği ankiloz olmuştu. Dirseği kesip çıkarmayı önerdim. Adam kabul etti. Kendisi eski bir gemiciydi. 1870 de Sedan yakınlarında omuzundan ve dirseğinden yara-

lanmış. Marc Cormac adındaki doktor omuzunu ve dirseğini ameliyat etmiş. Gemici uyutulmak istememiş, görmezse belki kolunu kesip alırlar diye korkuyormuş. Onun için anestezi yapılmadan ameliyat edilmiş. Oğlu yiğit bir delikanlıydı, yapmacıksızdı ve enerji doluydu. Onu bayıltmadan derisinden yarım santim bile kesip alamadınız, inan olsun. Bu, manevî değerlerde bir alçalmaya mı işaretler? Hayır, sanmıyorum. Ama sinir sistemleri farklı olarak eğitilmiştir, babasınınkinden daha duyarlıdır.»

Böyle gözlemler, eğer doğruysalar, bizi uzağa götürebilirler. İşkence sorunu, özellikle de işkencenin faydası sorunu, (insan ırklarına göre değişiktir) göz önünde tutulursa, insan kendi kendine şunu sorabilir: Acaba çok eski dönemlerde, bize korkunç bir barbarlık gibi görünen şey, atalarımız için acı verici bir baskının sınırlarını aşıyor muydu? Evet, şüphesiz aşıyordu, ama bize kıyasla çok, pek çok az olarak.

Şüphesiz birtakım varsayımlara girişmek tehlikelidir. Ama, eskiden insan organizmasının acı çekme olanaklarına - belli bir ölçüde - uydurulan işkence, bu organizmaya gitgide daha az uyarlınır olmuştur, diye düşünemez miyiz?

Bu görüşte bir gerçek payı varsa - ki, var diyoruz - işkenceyi günümüzde yeniden uygulamak iki kat canavarca bir şey olur.

İşkencenin bugünkü biçimleri, kısmen Asya'dan gelmiştir. Avrupa'nın eski ceza hukukunda işkence yoluyla sorgulama yollarından hiç birinde, fizyolog ve nörologların dediğine göre, işkencelerin en korkuncu olan cinsel işkence yer almıyordu. Demek, işkencelerin incilmesi ile beyaz ırkın sinir sistemindeki incelme arasında bir raslaşma vardır ve acı çekme yetisinin en yük-

sek derecesine ulaştığı bir dönemde, işkence, bizimki gibi acıya açık bir ırk için korkunç bir kıyıcılık doğurmuş olur.

Durum sahiden böyleyse, işkenceci polisin, politik bir partizanın ve bu türlü yüz karası davranışlara göz yuman hükümet büyüklerinin ne denli cinayet işlediklerini kestirmek güç değildir.

[*La Torture, les horizons Littéraires, 1949*]'den kısaltarak çeviren: A. Teleme.

o

BÖYLE SÖYLENMELİ
BİZİM TÜRKÜMÜZ

Afşar Timuçin'in Şiirleri

Yakında çıkıyor

112 sayfa, 10 Lira

P.K. 1381 Sirkeci - İstanbul

BALIKÇI GÜNLÜĞÜ

M. Doğan

31 Kasım 1973

H. Troyat, Dostoyevski'nin ölümünü anlattığı sayfalarda şöyle yazar:

«Hofmeister N. S. Abasa, Anna Grigoriyevna'ya Maliye Bakanlığı'nın bir mektubunu sunuyor. Bu mektupta, büyük yazarın dul karısıyla çocuklarına, imparatorun iki bin rublelik bir onur ödeneği ayırdığı özellikle belirtiliyordu. Bu haber Anna Grigoriyevna'yı ● denli sevindiriyor ki, onu kocasına ulaştırmak için, çalışma odasına atıyor kendisini: «Onun artık bu dünyada olmadığını, ölüsünün bulunduğu odaya girince hatırladım ancak, ve acı acı ağlamaya koyuldum,» diye yazıyor.» (H. Troyat, Dostoyevski, s. 449, Cem Yayınevi, 1973).

Ben de çoğu zaman unutmuş oluyorum Balıkçı'nın ölümünü. İş dönüşü, «Balıkçı'ya uğrayayım» diyorum düşünmeden. Ama çabuk geliyorum kendime. Yunus'un dizelerini anımsıyorum acı acı:

*Kimisinin biter üstünde otlar
Kimisinin başında sıra selviler
Kimi masum kimi güzel yiğitler
Ne söylerler ne bir haber verirler.*

*Toprağa karışmış nazik tenleri
Söylemeden kalmış tatlı dilleri*
.....

Onun başında sıra selviler yoktur, ama otlar bitmiştir üzerinde çoktan. Vücudundan, beyninden beslenen kayalık toprak, yaban çiçeklerini salmıştır dışarı.

Balıkçı'yla ilk karşılaştığım gün düşündüğüm ilk şey bu olmuştı. Doğa ne denli müsrif, demiştim kendi kendime. Seksen yılda, seksen yılın çabasıyla, çalışmasıyla zorla yetişen bu beyin, çalışırken, eşsiz güzellikte şeyler üretirken, toprağa çürümeye bırakılacak bir gün. Bir türlü kabul edemezdim bunu. O kadar emeğin, o kadar yılın ürünü bir gücün böyle harcanışını doğal bulamazdım. Kitapları, yaptıkları kalıyordu geriye, doğru, ama ya yazacakları, söyleyecekleri, yapacakları, onlar neredeydi?

Oysa, şairliğiyle düşün adamlığını koskoca insan yüreğinde mutlu bir bireşime kavuşturmasını bilen Balıkçı hiç de böyle düşünmüyordu.

Mutlak bir ölüme inanmazdı: «Ölünce bir çiçek, bir ağaç halinde tekrar geliyorsun dünyaya. Vücudunla besliyorsun onları. Sonra bir papatya gibi ya da saburluk gibi çıkıyorsun yeryüzüne, seyrediyorsun dünyayı,» derdi.

Ölememekten, ölme hakları elinden alınmış olmaksızın korkardı asıl. Bir gün yine bu konu üzerinde konuşurken, Dante'den bir dize söyledi İtalyanca:

«Non hanno speranza di morte»

Hemen açıkladı arkasından: «Virgile, cehennemi gezdirirken Dante'ye, orta bir yere gelirler, bakarlar bir sürü insan öylece ortada durmaktadır. Virgile der ki, 'Gökler, güzelliklerine halel gelmesin diye bunları kabul etmez. Bunları derin cehenneme de gönderemeyiz; bir iş yaptık, hiç olmazsa bir fenalık yaptık sanmasın diye bu pezevenkler.'

Dante, Virgile'e sorar. 'Cezaları nedir bunların?'

Virgile cevap verir. 'Bunlar yeryüzünde ne iyilik yaptılar, ne de kötülük. Onun için ölmeyecekler bunlar. Yaşamadılar ki, ölsünler. *Ölme umutları yoktur onların. Non hanno speranza di morte.*'»

3 Aralık 1973

Balıkçı'nın insan, düşünür ve şair yönünü değerlendirmekte güçlük çekiyor bazı hızlı çevreler. «Balıkçı bir şairdi,» deyince bir tuhaf oluyorlar. Azra Erhat, Balıkçı'yı Herakleitos'la, Herodotos'la karşılaştırdınca, bu çevrelerin algılarının dışında bir söz etmiş oluyor aslında.

Değerlendirememekte haklıdır. Şiir deyince yalnızca kuru tekniği; düşünür deyince yaşamın sıcaklığından uzak soğuk önerileri, iri sözleri; insan deyince yalnızca şu ya da bu yanıla soyutlaştırılmış, ülküleştirilmiş bir yaratığı alan bir kafa elbette anlayamaz Balıkçı'yı.

Onu anlayabilmek için, ister bir roman, ister bir hikâye, ister bir düşün eseri olsun yazdıklarına sinmiş olan evrensel şiiri süzmek; bu şiir havasını yitirmeden, söylediği şeylerdeki çağımız insanına, bilime uygun gerçekleri yakalamak ve bu gerçekleri sıradan, günlük şeylermiş gibi tafralanmadan, alçak gönüllülükle söyleyen insanı duymak gerekir.

Uzun ve zor bir iş bu tabii. Sanatta, edebiyatta günümüz, daha çok kendini doyurmaya yönelik çabalarla altından kalkılamayacak bir şey.

o

YENİ UFUKLAR, OKURLARININ
YENİ YILINI KUTLAR

Günümüzde insanlar özel yaşamlarının bir sürü tuzakla dolu olduğu duygusu içindedirler. Günlük yaşamlarında birtakım dertlerin üstesinden gelemediklerini sezmektedirler; bu sezgileri de çoğu kez yerindedir. Sıradan kişilerin doğrudan doğruya sezdikleri, gerçekleştirmeye çalıştıkları şeyler, onların özel dünyalarıyla sınırlanmıştır. Görüşleri, güçleri, iş, aile, yakın çevre gibi dar alanların dışına çıkamaz. Bunların dışında kalan ortamlarda kendileri değillermiş gibi davranır, bir gözlemci olmaktan öteye gidemezler. Hemen içinde bulundukları çevreyi aşan tutku ya da korkuların - ne denli zayıf olursa olsun bu korkular - farkına vardıkları ölçüde artar kapana kısılmışlık duyguları.

Bu kapana kısılmışlık duygusunun altında, kıtaları dolduran toplumların yapısında var olan ve görünüşte kişisel olmayan değişiklikler yatmaktadır. Çağdaş tarihimizin verileri, tek tek bireylerin de başarı ya da başarısızlıklarını gösteren verilerdir. Bir toplum sanayileşince köylü, işçi olur, derebeyi ya ortadan kalkar ya da iş adamı olur. Şu ya da bu sınıfın egemen oluşuna göre bir insan iş bulur ya da işsiz kalır; yatırım oranının artıp azalmasına göre kişi ya yüreklenir ya da iflâsa sürüklenir. Savaş başlarsa sigortacı roketçi olur, satıcı radarcı; ev kadınları yalnız kalır, çocuklar babasız büyür. Bir bireyin yaşamı da bir toplumun tarihi de, öteki anlaşılmadan anlaşılamaz.

Bununla birlikte, insanlar katlandıkları sıkıntılara tarihsel değişim ya da kurumların çelişmesi açısından bakamazlar çoğu zaman. Tadını çıkardıkları rahatlığın, içinde yaşadıkları toplumların büyük iniş çıkışlarına bağlı olduğunu düşünmezler. Kendi yaşama biçimiyle

dünya tarihinin akışı arasındaki karmaşık ilişkilerin çoğu zaman farkında olmayan sıradan insan, bu ilişkilerin, kendisinin ne tür bir insan olacağı, kendisinin de katılabileceği bir tarih-yaratma eyleminin çeşidi açısından ne denli önemli olduğunu bilmez. Böyle bir insan, insanla toplum, tek bir insanın yaşamıyla tarih, ben-le dünya arasındaki alışverişi kavrayabilecek bir zihinsel yapıya sahip değildir. Bu tür insanlar, kişisel zorluklarını, çoğu zaman bu dertlerin altında yatan yapısal değişiklikleri denetleyecek biçimde yenmeğe çalışmazlar.

Buna şaşmamak gerekir. Başka hangi devrede bunca insan böylesine hızlı bir değişiklikler zincirinin sarıntısıyla böylesine acımasız bir biçimde karşı karşıya kalmıştır? Öteki toplumların insanları gibi, Amerikalıların böylesine acı değişikliklerle karşı karşıya kalmaları, şimdi hızla 'tarih' olan birtakım tarihsel veriler yüzündendir. Şimdiyse herkesi birden etkileyen tek tarih, dünya tarihidir. Bu sahne ve bu devrede, bir tek kuşağın, yaşamı boyunca insanlığın altında biri derebeylik ve gerilik düzeninden çağdaş, ileri, korkutucu bir düzene geçmiştir. Siyasal sömürgeler özgürleşmekte, yerine emperyalizmin daha yeni, daha zor görülür biçimleri geçmektedir. Devrimler olmaktadır; insanlar yeni baskı biçimlerinin sıkı yumruğunu duymaktadırlar. Totaliter toplumlar doğmakta, sonra paramparça edilmektedir ya da inanılmaz bir başarıya ulaşmaktadır. İki yüzyıl süren bir yükselme devresinden sonra kapitalcilik, toplumu sanayileşmiş bir aygıtı çeviren bir çıkmaz olarak ortadadır. İki yüz yıllık umutlanmadan sonra biçimsel demokrasi bile insanlığın ancak küçük bir bölümünün malıdır. Az gelişmiş dünyanın her yerinde eski yaşama biçimleri bırakılmakta, belli belirsiz umutlar, hemen yerine getirilmesi gereken isteklere dönüşmektedir. Gelişmiş dünyadaysa baskı ve şiddet yolları her şeyi yutacak

biçimde gelişmekte, kurumlaşmaktadır. Şimdi önümüzde insanlık var: iki aşırı uçtaki üst-devletler iyice örgütlenmiş büyük çabalarıyla Üçüncü Dünya Savaşı'nı hazırlamaya eğilmişler.

Tarihin oluşumu, artık insanların kendilerini inandıkları değerlere göre ayarlama yeteneklerini kat kat aşıyor. Sonra hangi değerlerdir bunlar? Paniğe kapılmadıkları zamanlarda bile insanlar eski düşünme ve duyma yollarının geçerliliğini yitirdiğini, yeni ortaya çıkan yolların da, neredeyse aktöresel bir tıkanmaya dayanacak ölçüde belirsizliklerle dolu olduğunu seziyorlar. Sıradan insanların, böyle birdenbire karşılaştıkları büyük dünyaların getirdikleriyle başa çıkamamalarına şaşmalı mıyız o zaman? İçinde yaşadıkları devrenin nasıl bir devre olduğunu, kendi yaşamlarını aydınlatacak biçimde kavrayamamalarına? Ya da -kendilerini savunmak için - ahlâksal açıdan duygusuzlaşmalarına, bütün bütün özel kişiler olarak kalmak istemelerine? Kendilerini kapana kısılmışlık duygusuna kaptırmalarına şaşmalı mıyız bu durumda?

İnsanlarda eksik olan bilgi değildir - bu Gerçekler Çağı'nda bilgi çoğu zaman insanların tüm dikkatlerini doldurmakta, onları boğarak bilgiyi sindirme yetilerini ellerinden almaktadır. Yalnızca zihinsel yetiler edinmek de değildir insanların gereksindiği - aslında bu yetileri edinme yolundaki çabaları, onların sınırlı moral güçlerini tüketse de, zihinsel yeti edinmek değildir gereksindikleri.

İnsanların istediği, eksikliğini duyduğu şey, onların bilgiyi kullanmalarına, düşünmeyi öğrenmelerine yardım edecek bir zihinsel özellik geliştirmektir; öyle ki, dünyada olup bitenleri, kendi içlerinde neler olup bittiğini anlayıp açıklıkla özetleyebilsinler. Gazetecilerin, bilim adamlarının, sanatçıların, halkların, filmler ve ya-

ynların, toplumsal imgelem gücü diye adlandıracağım bu şeyden beklmeleri gereken özellik budur bence.

Toplumsal imgelem gücü, geniş tarih sahnesinin, birçok bireyin iç yaşantıları ve dıştaki eylemleri açısından ne gibi bir anlam taşıdığını anlamamıza yarar. Böylece, bireylerin günlük yaşantılarının çalkantısı içinde, toplumdaki yerlerini algılamakta ne denli yanıldıklarını gözden kaçırmadan anlayabiliriz. Bu çalkantı içinde çağdaş toplumun ana çizgileri bulunup çıkarılır, bu ana çizgilere göre insanların ruhsal yapıları formülendirir. Bu yollarla, bireylerin kişisel huzursuzlukları dış sorunlara yöneltilir ve halkların ilgisizliği toplumsal sorunlarla uğraşma biçimine dönüştürülür.

Bu imgelem gücünün ilk ürünü - ve bu gücü kucaklayan toplumsal bilimlerin bize öğrettiği ilk şey - şu düşüncedir: bireyin kendi yaşantılarını anlayabilmesi, kendi geleceğine yön vermesi, ancak kendisini kendi devrinin içinde görebilmesiyle olur; insan kendi olanaklarının farkına ancak aynı koşullar içinde olan tüm bireylerin olanaklarını bilerek varabilir. Birçok bakımdan korkunç bir derstir bu, birçok bakımdan da inanılmaz ölçüde güzel bir ders. İnsanın ne ölçüde ulu çıkarlara yönelip, ne ölçüde isteyerek aşağılanabileceğini, ne ölçüde acı çekip, ne ölçüde coşabileceğini, kötülükten ne ölçüde hoşlanıp, iyiliğini nerelere vardırabileceğini bilmiyoruz. Oysa, zamanımızda insanın 'sınırlarının göz korkutacak ölçüde geniş olduğunu öğrendik. Her bireyin, bir kuşaktan ötekine, bir toplum içinde yaşadığını biliyoruz; her bireyin bir yaşam öyküsü var; bunu belli bir tarihsel devre içinde yaşıyor. Yaşamıyla, ne denli az olursa olsun, toplumca biçimlendirildiği ya da tarihsel itilip kakılmaların içinde olduğu zaman bile, o toplumun biçimlenişine ve tarihin akışına bir katkıda bulunuyor.

(Bitmedi)

Çeviren: Yurdanur Salman

İNSAN MİNSAN HAKLARI

Cengiz Gündoğdu

Günlerdir masamın üstünde duruyor. Ne yalan söyleyeyim, zor buldum. Aslında bende vardı, yitirmişim. Aradım, bulamadım betiklerin içinde. Sonra kime sor-duysam, yabansı yabansı yüzüme baktı kimi, kimi de «Öyle bir şey yok bizde» dedi. Sonra zar zor bulabil-dim. Şimdi masamın üstünde duruyor. Arada sırada okuyorum. İlk okurken bir eziklik çöktü içime. Sonra okuya okuya alıştım... 25 yıl önce yayınlanan «İnsan Hakları Evrensel Bildirisi»nden söz ediyorum. 10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nca yayınlan-mış. Hiç okudunuz mu bu bildiriye şöyle baştan aşağı özenle. Şaşarsınız. Ne çok «hak»kı varmış şu insanın dersiniz. Daha şaşırtıcısı, ilk bildiri değil bu. İki bildiri daha var insan hakları üstüne.

İlki 1776'da yayınlanmış. Amerika'da... Bakın neler var bu bildiride:

«... Amerikalıların söylediğine göre, bazı aşikâr ha-kikatler vardır ki, hiç bir makul insan bunlardan şüphe edemez. İnsanların eşit yaratıldığı hakikati. Beyanna-medede ilân edilen başka bir büyük hakikat de şudur ki, insanlar birtakım «ferağ olunmaz» haklara sahiptirler. Bunların arasında da hayat, hürriyet ve herkesin kendi saadetini araması hakları gelir. Bunlar bazı hayırsever hükümetler tarafından insanlara bağışlanmış ve o hü-kümetlerin keyfine tâbi haklar değildir. Bunlar, her in-sanın doğarken beraber getirdiği ve kaybetmesi imkânı olmayan haklardır.»¹

İnsan hakları üstüne ikinci bildiri Fransa'da yayın-

lanıyor, 1789'da. Bu bildirinin birinci maddesine göre, «Bütün insanlar özgür ve hakça eşit doğarlar. İnsan hakları tabii ve hiç bir zaman kaybolmayan haklardır, her siyasî birliğin amacı bu hakları muhafaza etmek olmalıdır.»²

Şimdi gelelim son bildiriye. Yeni bir bildiri yayınlanır mı, yayınlanmaz mı, bilmiyorum. Ama, son bildiri 1948'de yayınlanmış. Bu bildirinin birinci maddesi şöyle der: «Bütün insanlar, özgür, onur ve haklar yönünden eşit doğarlar.» İkinci maddeye göre, «Herkes hiç bir ayırım, özellikle ırk, renk, cins, dil, din, siyasal ya da herhangi bir inanış, ulusal ya da toplumsal kaynak, servet, doğuş ya da herhangi bir durum ayırımı gözetilmeksizin bu bildiride duyurulan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanır.»

Herkesin eşit olarak yararlanacağı bu haklar, bu özgürlükler nelerdir?

Dünya insanları, önce şunu biliniz, hiç kimse, ama hiç kimse size işkence yapamaz.

İnsan, seni, kimse köle gibi alıp satamaz, kul gibi kullanamaz.

Hiç kimse senin özel yaşamına, ailene, evine, yazışmalarına keyfi olarak karışamaz. Biri çıkar da böyle bir iş yapmaya yeltenirse yasalar, seni korumak zorundadır.

İnsan, senin doğuştan getirdiğin birçok hakların var. Sen düşünebilirsin. Düşünce özgürlüğün var. Ama arpacı kumrusu gibi düşünme özgürlüğün değil, bu düşündüklerini anlatma özgürlüğün de var. Şunu da iyi belle, düşüncelerinden dolayı seni hiç kimse rahatsız edemez.

İnsan, senin hakların bitmiyor, daha birçok hakkın var. Sürüyle. Hepsini istediğin yerde, istediğin zaman

kullanabilirsin. Çünkü, senin bu hakların, Birleşmiş Milletler Örgütü'ne üye devletlerin güvencesi altındadır.

1948'de yayınlanan «İnsan Hakları Evrensel Bildirisi» böyle yazıyor.

Şimdi 1973 yılında, insan hakları üstüne yayınlanan şu üç bildiriye, önemsemeli mi, alaya mı almalı, bilmiyorum. Önce şunu söyleyeyim, üç bildirinin de ortak özellikleri var. Birincisi şu, üç bildiri de insanın doğal hakları vardır, diyor. İkinci özelliği de şu, üç bildiri de insana karşı yayınlanmıştır. Gülünç değil mi, insan, insana karşı «insan hakları bildirisi» yayınlıyor. Ben, aradım, taradım bulamadım, insan, insandışı bir yaratığa karşı bildiri yayınlamamış. Hep insana karşı yayınlanmış insan hakları bildirileri... Üçüncü özellik daha gülünç... Kim bu bildiriye yayınlamışsa ilkin o ezmiş, yok etmiş insan haklarını. İlk bildiri Amerika'dan geliyor. Varın bir düşünün Amerika'nın insana yapıp ettiklerini. İkinci bildiri Fransa'dan. Fransa'yı da düşünün. Üçüncü bildiriye Birleşmiş Milletler yayınlıyor. Dünya ulusları...

Arayın, bulun o üç bildiriye. Okuyun, iyi belleyin insan haklarını... Sonra sağda solda anlatın, bir masal gibi...

¹ *Amerika Birleşik Devletleri Tarihi*, A. Nevins ve H. S. Commager. Çev.: Halil İnancık, Varlık Yayınları, İstanbul 1961.

² *1789 Fransız İnkılabı Tarihi*. Albert Soboul. Çev.: Şerif Hulusi, Cem Yayınları, İstanbul 1969.

DİP, DOLAP, DÜNÜR, TÜNEMEK, UÇ, UÇMAK, UÇUK, UÇUKLAMAK, ÜZMEK, ÜZÜLMEK, ÜZÜNTÜ.

Dip, eski türkçe *tüp*'ten. Eski türkçede *tüp*, *tüb* sözü kök, temel, bir nesnenin özü, son, uç anlamlarına gelir. Anadolu türkçesine geçerken ses, anlam değişikliğine uğradı. Bir nesnenin, bir kabın altı, tabanı, tabandan başlayan ucu gibi anlamlar kazandı. Eski türkçede bundan türemiş *tüplüğ* (köklü), *tüpkermek* (bir nesnenin kaynağını, özünü araştırmak) gibi sözler vardır.

Dolap, arapça *dûlâb*'tan. İçine giysi, öteberi konan araç. Kuyudan su çekmeye yarayan özel aygıt. Türkçeye yazın yoluyla, *dullâb* biçiminde geçti.

Dünür, eski türkçe *tüngür*'den. *Tüngür* sözü kan yakınlığı, soy birliği sonucu doğan bağlantı, akraba demektir. Bu, daha çok evlenme yoluyla olduğu için evliliğin sağladığı yakınlıklara *tüngür* deniyordu. Anadolu türkçesinde ses değişmesi yüzünden *dünür* olmuş. *Köngül*'ün *gönül* oluşu gibi.

Tünemek, eski türkçe gece anlamına gelen *tün*'den. Gecelemek, geceyi bir yerde geçirmek, karanlık basınca bir yerde yatmak. *Tünermek* de karanlık basmak, gece olmak anlamına gelir.

Uç, eski türkçe *son*, *baş*, *uzak*'tan. Bir nesnenin bitim, ya da başlangıç yeri. İki nesnenin başlangıçla bitim yerleri arasındaki uzaklık.

Uçmak, eski türkçe *uç*'tan. Uzaklaşmak, başını alıp gitmek, bir yerden bir yere göçmek, yok olmak. Anadolu türkçesinde yalnız kanatlıların boşlukta dolaşması

için kullanılan *uçmak* sözü sonradan anlam değişikliğine uğramış. Gerçek anlamı *başlama, yok olmak, bir yerden bir yere gitmek*'tir. Nitekim, *uçsuz* da sonsuz, başlangıcı olmayan demektir.

Uçuk, eski türkçe baş anlamına gelen *uç*'tan. Anadolulu ağzında yüzde çıkan sivilce, siğil anlamına gelen *uçuk* sözü gerçekte *baş veren, birden ortaya çıkan, kaba* baran demektir.

Uçuklamak, eski türkçe *uç*'tan. İnsanın yüzünde bir kabarcığın, bir sivilcenin, siğilin ortaya çıkışı, başgöstermesi. *Uç* kökünden türeyen bu sözle *uçuklu* (yüzü siğilli), *uçuklamış* (yüzünde siğil çıkmış) sözleri eşköklüdür.

Üzmek, eski türkçe *üz*'den. *Üz* sözünün gerçek anlamı kırma, yok etmedir. Zamanla anlam değişikliğine uğramış, bugünkü anlamını kazanmış. Gerçekte ise birini incitmek, kırmak, yıpratmak gibi somut oluşları yansıtan bir anlamı vardır.

Üzülmek, kırmak anlamını içeren *üz*'den. Sözü sonuna eklenen *ül -mek* ekleri eylemin özneye dönüşünü bildirir. Kendi kendine kırılma, yıpranma, yıkılma karşılığıdır. Sonradan soyut bir olayı bildirir nitelikte anlam değişikliğine uğradı. *Üz* kökünden türeyen sözlerin içerdiği başka bir anlam da *kesilme, kopma* karşılığıdır. Bu yüzden *üzülmek* kendiliğinden kesilmek, kırılmak, kopmak gibi gerçek olayları da içerir.

Üzüntü, eski türkçe *üz*'den. Gerçek anlamı kırılma, kesilme, parçalanmadır. Başlangıçta somut bir olayı bildiren *üzüntü* kavramı sonradan soyut bir oluşu yansıtır oldu. Sözü sonuna gelen ekler anlamını da değiştirdi. Türkçede bu *üz* kökünden türemiş bütün sözlerde, kavramlarda *kesilme, kırılma, parçalanma* gibi somut işlemleri bildiren anlamlar saklıdır.

OLAYLAR YORUM İSTEMEZ

(16.11. - 15.12.1973)

Oğuz Arıkanlı

18.11. Sade bir vatandaş olarak, 14 Ekim seçimlerinin getirdiği politikacılara ve onlardan bir kısmının arkasındaki sermayeci zümreye seslenmek gerek-sinmesini duyuyoruz bugün:

Sağı, solu belli olan ve layık rejim ve demokrasi kuralları içinde işleyen yönetime, bunca acı de-nemelerden sonra, lütfen alışınız artık.

Dünyadaki en yeni örnekleri oluşturan Yunanis-tan'ı ve Şili'yi düşününüz ve faşizme davetiye çı-karmayınız. Çünkü bunun arkası yıkıntıdır. Zu-lümdür ve ucunda uçurum bulunan tek yönlü bir sokaktır. (Fıfzı Veldet Velidedeoğlu - Cumhuriyet)

24.11. Bütün bunların ardında bulunan asıl gaye, hangi yoldan olursa olsun, bir kere iktidarı ele geçi-rmek ve sonra da, bir ayak oyunuyla yerleşmek ve sosyalistlerin daima yaptıkları gibi, bir daha da gitmemek.

Ecevit'in ilk engele çarpışta dökülen alafranga yü-zünün altından öylesine bir alaturkalık çıkıverdi ki, onu olduğu gibi tanımayanları şaşırttı.

Sayın Ecevit'in öfkesi gözle görülür, elle tutulur halde. Sadece bu hali, kendisine devletin teslim edilmemesi gerektiğini açık açık gösteriyor. (Mit-hat Perin - Dünya).

İki gün evvel Gelir Vergisi 3'üncü taksidini öde-meye gittim. Vergi dairesi müdürü dostumdur.

Beni bekletmez ve bir fincan da kahve ikram eder.

Düşündüm... Burası İstanbul'un Gelir Vergisi'nin üçte birini veren en büyük tahsilât yapan bir daire... Kaloriferleri yanmıyor ve memurların soğuktan elleri tutmuyor. Bunun bir manası, bir mesuliyeti var. Ben oradan çıktıktan sonra üşümüşüm. Bütün gece netâmeli bir dişim ile yüzümün o tarafı ağrıdı. Akşam yatarken, sabah kalkınca ilâç yuttum. Kimbilir, alt kattaki vezne önünde bekleyen kaç mükellef soğuk aldı. Ve kimbilir kaç memur hastalanacak... (Burhan Felek - Milliyet).

- 30.11. — Kapitalizm ile sosyalizm arasındaki fark nedir? — Gayet basit; kapitalizmde, insanı sömüren, yine insandır. Sosyalizmde ise tam tersi... (Rauf Ta-
mer - Tercüman).
- 2.12. Boşuna Bülende demedik kendisine!.. Tıpkı Şili gibi, birbirleriyle zıdlaşan bir partiler kaosundan, Türkiye için de, ancak solun yararlanacağı bir açık çıkacağını gördüğümüz için söyledik!.. (Bedîî Faik - Dünya).
- 8.12. Sosyalizmin özünde yapıcılık yoktur. Halbuki iktidar, yapıcı olmayı icap eder. Sosyalizmin özünde iddiacılık vardır. İddia için, iddianın ispatı için her vasıtayı kullanmak vardır. Her vasıtayı kullanmak varken, daha önce teessüs etmiş hiç bir değere, birikime, mefhuma aldırmamak vardır. Sosyalizmde yıkmak bile, başlıbaşına bir yapmaktır. (Ergun Göze - Tercüman).
- 14.12. CHP lideri Bülent Ecevit, TBMM'deki telefonun MİT'e ait olduğu ve dinlendiği yolundaki haber-

lerle ilgili bir soru üzerine, «Keşke kafamın içini okuyacak bir âlet bulsalar da rahat etseler. Benim hiç bir kuşkuym olmaz» demiştir.

Ecevit bu arada, «Evinizin telefon borcunu siz mi ödüyorsunuz?» şeklindeki soruyu gülerek karşılamış, «Ben ödüyorum. Yalnız bu sıralarda ihmal ettim. Hemen ödemeliyim, başkaları ödemedен» diye konuşmuştur. (Cumhuriyet).

Bülent Ecevit'in, Türk milletini «Ak günlere..» kavuşturacağı vaadi kadar, doğru, gerçekçi, içinden doğan ve içinden gelen başka bir ses bulunmadığına herkesin inanması gerekir. «Ak günler» CHP'nin milletimizi kavuşturmak istediği tek ideal gibi görünüyor. Bütün davranışlar, anarşistleri korumalar, kızıl emperyalizme ışık tutmalar tahmin ederiz ki, hep Türk milletine ak günlerin ufuklarını işaret ediyor.

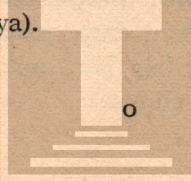
Nedir bu ak günler? Nerededir ak günler? Dünyada ak günlerin bulunduğu tek yer Sibirya'dır! Türkiye'nin on mislinden daha büyük olan Sibirya, yılın bütün tamamında karlarla kaplıdır. Orada beyaz günler, beyaz geceler sonsuzdur. Ve komünizmi benimseyen ülkelerin fertleri ak günlere kavuşmak için Sibirya'ya sürülürler. (Tekin Erer - Son Havadis).

Ne demek, güven oyu alamasa da, Ecevit'e azınlık hükümeti kurdurulmasını istemek?..

A açıkça devleti CHP'nin tuzağına düşürünüz demektir bu!.. Herkesi kör, âlemi sersem sanmak gafleti veya küstahlığıdır bu!..

Bir çoğunluk hükümeti olarak kurulup büyük güven almış bir hükümetin seçimden sonra değişen parlamento şartları karşısında azınlık hükümeti haline gelmesiyle, doğruca bir azınlık hükümeti olarak kurulacak ve üstelik de güven alamayacak bir CHP hükümetini eşit sayabilmek için, insan da zırnık kadar demokrasi anlayışı olmaması dahi yetmez. Bunun yanısıra eşitliği, kendine yontup sömüren bir de sol ibişlik olmalı!..

Yahu insan, av hayvanına bile tuzak kurarken üstünü örtüyor, rengini saklamaya çalışıyor. Bir devlete ve millet çoğunluğuna karşı kurulan kapı, hiç saklamaya dahi lüzum duymadan, sadece bağırtılar ve zulu glu glu'ları içinde işletmeye çalışmakla, siz amma da küstahsınız ha!.. (Bedîî Faik - Dünya).

YAR YAYINLARI'nın yeni çıkan kitapları :

- o *Mahmudo ile Hazel* (Roman): Ömer Polat. 15 Lira.
 - o *Türkiye Amerikan İlişkileri (Demokrat Parti Dönemi)*: Namık Behramoğlu, 10 Lira
 - o *Türkiye Proletaryası*: A. Şnurov, 7,5 Lira
- Genel Dağıtım: *Yar Yayınları* - P.K. 37 - İstanbul

TÜSTAV

Yakında
ÇAN YAYINLARINDA
Diderot
FİLOZOFÇA DÜŞÜNCELER
ve
YASAYI ÇİĞNEMENİN TEHLİKELERİ ÜSTÜNE

Çevirenler :
İsa Öztürk - Vedat Günyol

o
Robespierre
SEÇMELER

Çeviren :
Vedat Günyol
o
BABEUF DOSYASI

Hazırlayan :
Vedat Günyol

YENİ UFUKLAR : Aylık Sanat, Düşünce Dergisi, Sahibi ve yazı işleri sorumlusu: Vedat Günyol, Teknik işleri yöneten: Hasan Özay, Yönetim yeri: Cağaloğlu, Himaye-i Etfal sokak, Mirat han, No. 202 İstanbul, Yazışma ve havale adresi: YENİ UFUKLAR, P.K. 1034, Karaköy, İstanbul, Telefon 27 49 74, Yıllık abonesi: 50 TL., altı aylığı 25 TL., Yabancı ülkeler için iki katı alınır, İlan: Kapakta santimi 100 TL., sayfalarda 50 TL.

Hilâl Matbaacılık Koll. Şti.
İstanbul

5 TL.